

steg

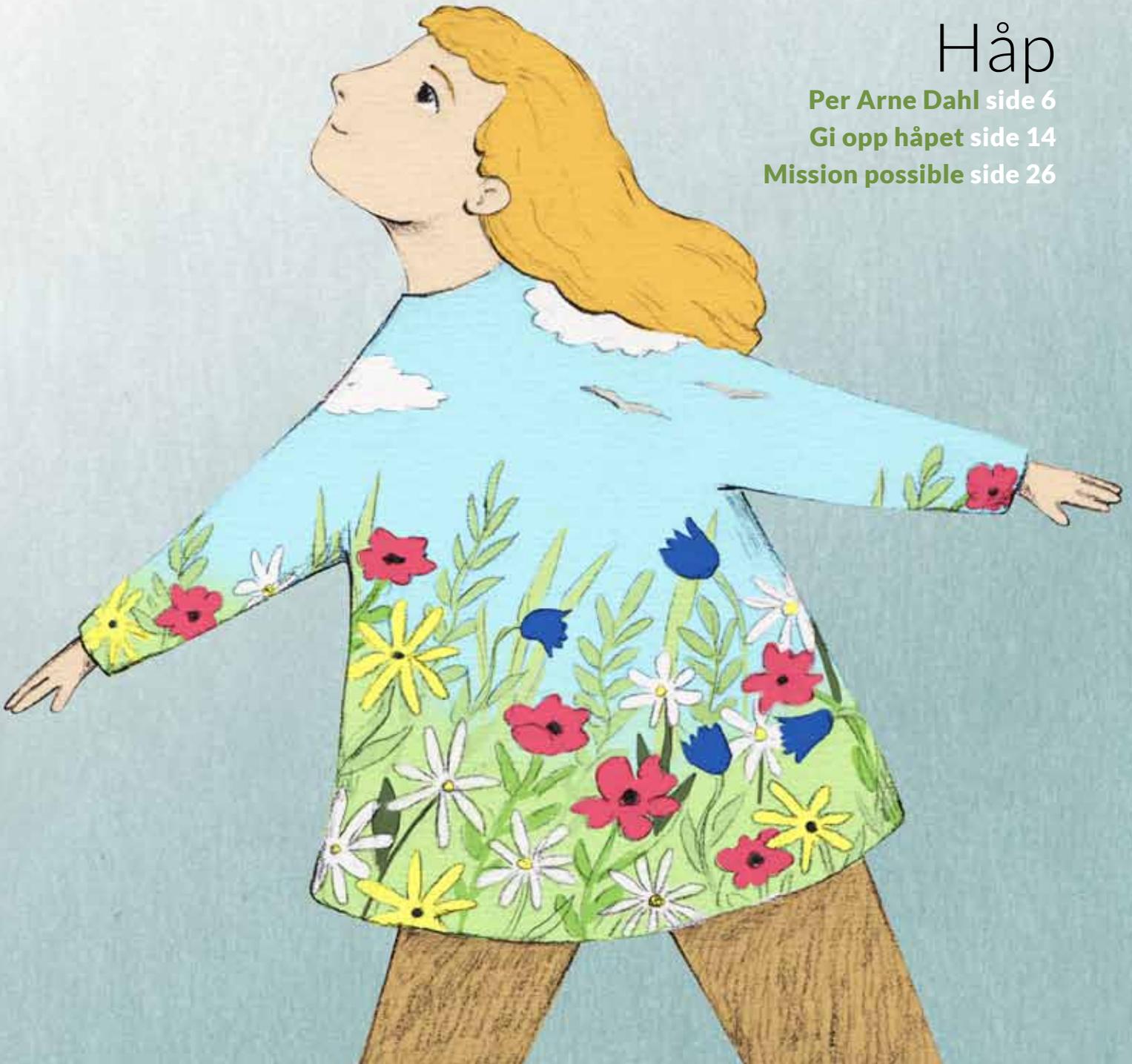
Tidsskrift for kristen folkehøgskole nr 2 • 2021 • 85. årgang

Håp

Per Arne Dahl side 6

Gi opp håpet side 14

Mission possible side 26

Tom Arne Møllerbråten,
redaktør

Håp og forventning

Det er fint å kunne gi ut en utgave av *steg* som handler om håp. Vi trenger håp, kanskje særlig i en periode som det vi har vært inne i det siste året. Håp kan være en velsignelse i livet. Det ligger en glede i tanken om at noe bra skal skje i framtiden. Dette håpet kan gi oss krefter til å holde ut i noe som ikke er helt topp akkurat nå. Håp kan gi styrke og utholdenhet. Men i håpet ligger også kimen til skuffelser.

Noen ganger innfris ikke håpene våre. Slik er det i livet. Skuffelser kan sette spor i livene våre og skape sår som leger sakte. For noen kan slike erfaringer så tanken om at det hadde vært bedre om de aldri hadde håpet. Den som ikke håper, ikke forventer noe, blir heller ikke skuffet. Det er noe forlokkende over en slik holdning til livet. Jeg kjenner mennesker som har valgt dette som livsholdning, for å beskytte seg mot skuffelser.

Men jeg tror vi trenger håp. Det er ingen grunn til å håpe at alt skal bli bra etter pandemien, for det blir det mest sannsynlig ikke, men vi kan håpe at mye skal bli bra. Hvilke håp ønsker vi å gi våre elever? Eller sagt på en annen måte: Hvilke drømmer planter vi? Hvilke drømmer vanner vi? Bør vi holde fram håpet om en bedre verden? Der rettferdighet råder? Det kan hende at vi i vår levetid aldri vil oppleve dette. Det kan hende at ingen mennesker noen gang får oppleve en slik verden. Skal vi likevel si at det har sin verdi å håpe på det? Jeg tror det.

Er det andre håp vi trenger? Hvilke håp har vi knyttet til vår kristne tro? Hvordan snakker vi om dette? Jeg vil utfordre oss alle til å snakke om dette, for kristen tro er full av håp. Det er mye å hente der.

I dette nummer kan du lese en fin hilsen til alle ansatte fra Per Arne Dahl. Geir Ertzgaard intervjuer forfatteren av boken *Sykt flink* som sier at vi av og til skal gi opp håpet. En liten tankevekker. Janne M. Severinsen ber oss synge håpssanger. Vi får også innblikk i Stavern folkehøgskoles selvevaluering, samt mye annet stoff som er både nyttig og bra.

Jeg ønsker dere alle en riktig god sommer med inspirerende håpstanker! •

Sal 27,14

**Sett ditt håp til Herren!
Vær frimodig og sterk,
ja, sett ditt håp til Herren!**

Tom Arne

Steg - tidsskrift for kristen folkehøgskole

Utgitt av Noregs Kristelige Folkehøgskolelag (NKF) og Informasjonskontor for kristen folkehøgskole Pb. 9140 Grønland, 0133 Oslo

Telefon: 22 47 43 00

E-post: nkf@ikf.no

NKF på nettet: www.folkehogskole.no/nkf

Mål og visjon:

steg - tidsskrift for kristen folkehøgskole er medlemsblad for NKF, men har også som mål å nå ut til en bredere leserkrets både i folkehøgskolen, skoleverket, media og i samfunnet. *steg* skal være et blad for faglig fornyelse, inspirasjon og debatt knyttet til de kristne folkehøgskolenes hverdag, pedagogikk, formidling av kristen tro og arbeid med dannelse.

Utgivelser: Fire nummer i året

Redaktør: Tom Arne Møllerbråten

tom.arne@sagavoll.no

Telefon: 91 57 11 57

Journalist: Marit Asheim

Redaksjonsråd:

Tom Arne Møllerbråten

Marit Asheim

Marie Wiland

Andreas Melberg

Sture Vareide, Rønningen

Ruth Silje Boklund, Stavern

Øystein Vegge, Sunnmøre

Design: Kristin Skeie Antoine, KSA_design

Trykkeri: 07 Media AS

Forside illustrasjon: Karoline Holthjem Soldal

Abonnement: Kr 200,-

Norges Kristelige Folkehøgskolelag (NKF)

Gunnar Birkeland, (leder NKF)

Geir Ertzgaard, Svalbard

Aina Minde Lemming, Nordfjord

Helge Kjøl jr., Molde

Janne M. Severinsen, Sagavoll

Informasjonskontor for Kristen Folkehøgskole (IKF)

Kjersti Versto Roheim, Sagavoll (leder)

Erling Helland, Bakketun

Gunnar Birkeland, (leder NKF)

Hildegunn Gjesdal Tennebø, Nordfjord

Tor Inge Askeland, Kristiansand

Sekretariat

Andreas Melberg, daglig leder, andreas@ikf.no

Marit Asheim, informasjonsrådgiver, marit@ikf.no

Johan Smit, økonomirådgiver, johan@ikf.no

Hilde Haugen, administrasjonssekretær, ikf@ikf.no

Marie Wiland, rådgiver skoleutvikling, marie@ikf.no

Mette Røstum, informasjonsrådgiver, mette@ikf.no

Terje Wehus, informasjonsrådgiver, terje@ikf.no

Steinar Sundvoll, organisasjonsrådgiver, steinar@ikf.no

Innhold

- 4 Aksjelinje?
- 6 Så lenge det er håp er det liv
- 10 Ansatte om håp
- 13 Problematisk å tro på evig liv?
- 14 Når ting er håpløst, gi opp håpet

- 18 Syng håp!
- 20 Funksjonshemmedes veileder
- 22 Øyeblikk
- 24 Grønt flagg
- 27 Mission possible!
- 30 Selvevaluering
- 34 Bokanmeldelser
- 36 Manus til morgensamling
- 38 Steg fra siden
- 40 VEGGEmellom
- 42 Internatlederen
- 44 Internasjonalt utvalg
- 46 Quiz og kryssord

Hva med en aksjelinje?

Historieløst? Neppe!

Av **Andreas Melberg**,
daglig leder i NKf og IKF

Bygg folkehøgskolen på nytt. Hvert år. Hver dag. I alle timer og møter med elever. Ingen har større frihet som skole. La oss være dristige og prøve det uprøvde i møte med dannelsesoppdraget. Hva med ti på hvert rom eller linje for aksjespekulanter?

Litt sært og sikkert et tegn på alderdom: jeg leser meg opp på folkehøgskolens fantastiske og stolte historie. Grundtvig, Kold og Knutsen langt bak, men også sterkt lederskap de siste 50 år. Det slår meg at det meste peker fremover. Mot nye oppdrag og muligheter. Stadig på jakt etter hvordan folkehøgskolen kan bety noe for enkeltmennesker, for samfunnet og samtidig peke på en himmel over livet. Skoleslaget ble startet ved at noen tenkte nytt, og siden har ulike ideer for å nå ungdommen levd i takt med tiden. Levende vekselvirkning har fått stadig nye uttrykk. I dag med sterkt innslag av aktivitet. Kan hende noe helt annet om 15 år.

Flere trenger «folkehøgskolegaven». Noen ganger er faget mest et middel for å nå inn til ungdommen, andre ganger er selve faget superviktig. Hel ok, tenker jeg, når vi både skal nå ungdommen med spen-

nende metoder og holde frem hva samfunnet trenger i dag. Og det er nettopp derfor vi som jobber i folkehøgskolen konstant må måle temperaturen på ungdommen. Min utfordring: Tenk nytt og dristig! Folkehøgskolens fag har større bredde enn noen gang. Nesten 800 linjer totalt. Likevel, det er garantert noen vi ikke treffer. Noen som hadde trengt «folkehøgskolegaven».

Med lisens til å mislykkes. Så vil vi for det meste lykkes, men mislykkes av og til. Det vakre med folkehøgskolen er at vi har frihet og tillit til begge deler. Både fra myndigheter og eiere. På rektormøte i 2019 fortalte daværende kunnskapsminister Jan Tore Sanner at i folkehøgskolen var det lov å feile, både for elever, men også for de ansatte. Han ønsket velkommen det uprøvde. Vi har gjennom historien vist evne til å justere der det går galt, men fortsatt være dristige entre-

prenører for nye metoder og dyrke kreativitet slik at vi treffer nye elevgrupper.

Du eier friheten. Hva tenker du er det viktigste vi gir elevene til høsten? Er det samme oppskrift og ingredienser som i fjor? Still spørsmålet på personalrommet, i gangen eller bare til deg selv. Ikke for at det du gjør i dag ikke er bra, men fordi folkehøgskolen hele tiden skal forme, bygge og tenke nytt. Det ligger i historien. Friheten som skaper skolen, mennesker og samfunnet trenger.

Hvor er du nå i denne friheten? På kort sikt i møte med høstens elever, eller på fjelltoppen med blikket rettet fem år frem? Vi skal forme folkehøgskolen sammen. Tenke stort og litt grenseløst. Det er på ingen måte historieløst og har ikke på noen måter i seg en devaluering av dagens prosjekt.

Nytt og uten filter. Sikkert tenkt før,

men ideene (gode eller ikke) bobler:

- Tenk en folkehøgskole som gir fem friplasser til hjemløse.
- En skole uten linjer. En skole som satser maks på integrering av innvandrerungdom.
- En linje med unge aksjespekulanter (jepps, det er en voksende gruppe) som skal bli kruttsterke innen bærekraftig investering.
- En skole tar i bruk blokka (står tom i dag) på Tøyen torg i Oslos bykjerne.
- En skole for studenter som trenger pause etter fire år på universitetet.
- En skole som satser på elever fra nær-området (i alle fall bærekraftig).
- En skole der de bor ti på hvert rom.
- En skole der alle måltider skjer i fellesskap med start og stopp.

Ideene over er egentlig ikke mer enn tanke-

spinn for å rette blikket fremover. Hva kan vi med vår frihet bidra til? For samfunn og enkeltmennesker? Når jeg besøker skoler, er det fantastisk å merke blikket fremover som lever hos hver ansatt. Forme skolen, linjen eller måltidet. Ikke etter det som var, men det som kommer. Med godt ankerfeste i historien. Både Grundtvig, Kold og Knudsen er med.

Etter koronaåret. Det har vært et spesielt koronapregt år. Likevel har nok årets elever blitt lite berørt. Kred til alle i personalet. Nærmest et normalår for ungdom. Neste år derimot kommer ungdommer som har levd *ute i samfunnet* med koronaltiltak i over et år. Hvordan skal vi møte deres behov? Skal vi gjøre noe nytt? Akkurat når det gjelder korona, tenker jeg at folkehøgskolen nærmest uten endringer svarer på de unges

behov. Ingenting har blitt av større verdi enn skoler som kan gi fellesskap og relasjoner. Her er det mer et spørsmål om at vi blir godt synlige. Rope det ut til fellesskapsøkende unge i dag. Vise at folkehøgskolene får det til selv i en pandemi.

Mars neste. Jeg er sikker på at vi har folkehøgskoler som treffer de som trenger et år, men også sikker på at folkehøgskolen trenger andre tilbud for å nye grupper med «folkehøgskolegaven». Nye tilbud, men fortsatt allmenndannende. Folkehøgskolen har vært og må være litt som Elon Musk sin skaperkraft. La oss lage en folkehøgskole med målsetting om å lande på Mars, gjerne med en himmel over livet. Tenk stort, nytt og med «historiske visjoner». •

«Folkehøgskolen har vært og må være litt som Elon Musk sin skaperkraft. La oss lage en folkehøgskole med målsetting om å lande på Mars, gjerne med en himmel over livet.»

«Jeg er en av mange som har strevd med å tro håpet, om det er troverdig og noe hjelp imot alt som bærer dødens stempel i vår virkelighet.»

Hilsen fra Per Arne Dahl:

Så lenge det er håp er det liv, venner!

Jeg er blitt bedt om å sende en håpshilsen til lærere og ansatte i den kristne folkehøgskolen i Norge. En sammenheng jeg har stor respekt for.

Av **Per Arne Dahl**,
forfatter og biskop emeritus

Jeg har vært heldig og fått oppleve de fleste av de kristne folkehøgskolene i Norge på nært hold ved utallige taler, foredrag og besøk. Det har gitt meg respekt og godhet for dette verdifulle arbeidet til beste for norsk ungdom og deres foreldre og familier. Dessuten har to av gutta våre, Andreas og Christoffer, tidligere jobbet på Danvik og jobber nå på Rønningen, mens svigerdatter Henriette er i et spennende arbeid på Stavern/Fredtun.

I dette arbeidet er det avgjørende at vi har et forhold til tidsånden og vår sårbare virkelighet, men også at vi ser lenger, dypere og høyere enn å stramme oss opp og tviholde på det gamle ordtaket: Så lenge det er liv er det håp.

Håp og liv. Svigerfar regnet seg ikke som en bekjennende kristen. Han var en redelig og plikttoppfyllende kar som ofte avsluttet

gode måltider med noen velvalgte ord til trøst: «Så lenge det er liv er det håp», sa han ofte stille og tvilende. En jul gav vi ham i gave en bok av overlegen på Modum Bad, Gordon Johnsen, om håp. Om det levende håpet knyttet til Han som kalles håpets Gud.

Neste juledag reiste han seg også for å si noen ord. «Som dere husker pleier jeg ofte å si noe ved julemiddagen. Og det er ikke sjelden at jeg har sagt: «Så lenge det er liv er det håp!» Etter å ha lest julegaven i fjor fra Anne og Per Arne om Håp skrevet av sjefen på Modum Bad, har jeg kommet til at det er noe som er sannere og mer håpefullt: «Så lenge det er håp er det liv!»

Det ble en tankevekkende og god kaffe-stund etter den middagen.

Troverdig? Jeg er en av mange som har strevd med å tro håpet, om det er troverdig >>

«Jeg har aldri trodd på en medgangsgud, men på en nærværgud.»

<< og noe hjelp imot alt som bærer dødens stempel i vår virkelighet.

Helt siden jeg var liten gutt, har jeg vært redd for å dø. Bestefars brå død, en klassekamerats plutselige bortgang og Vietnamkrigens fryktelige bilder av døde mennesker i alle aldre satte sine spor i en livsglad gutt fra Gjøvik, Vålerenga og Kolbotn. Denne ekle følelsen av intethet og livløshet var ingen god følgesvenn.

I voksenalder ble dødsangsten mer tyngende. Jeg fulgte mange kjente og ukjente inn i død og begravelse. Jeg møtte døden som sykehusprest og som prest i katastrofer og ulykker. Å bli far forsterket på et vis både gleden over livet og angsten for å miste eller angsten for å dø fra barna. Hver gang jeg skulle på reise med fly, kjente jeg denne ekle dødsangsten i kroppen. Det hendte at jeg før takeoff brukte humor som valium for sjelen og hvisket til meg selv: «Gud, nå må du holde dine hender under meg!»

Nærværgud. I godt voksenalder skjedde det likevel noe. Ikke at døden ble mindre merkbar og at jeg opplevde mindre av sorg og død. Det ble, tvert om, flere erfaringer av død. Men hva har skjedd underveis? Dødsangsten er ikke blitt borte. Heller ikke i disse krevende vårmånedene med en livstruende pandemi. Men som menneske og prest har jeg i drøyt 70 år levd livet mitt på godt og vondt fra søndag til søndag. Å møte Jesus i gudstjenesten som den korsfestede og oppstandne har blitt forankringen i livet mitt. Ikke med løfter om fravær av dødsangst, men med løfter om nærvær og håp. Jeg har aldri trodd på en medgangsgud, men på en nærværgud.

Påske. Påskefeiringen har hvert år gjort noe

med dødsangsten min. Også den rare påsken i år. Den har hjulpet meg bort fra desperasjon; et ord som egentlig betyr avhåpning, og til å ta sjansen på å håpe. Jesus var også redd for døden, ja det står at han kjempet med døden og følte seg forlatt av både Gud og mennesker. Men han gav sitt liv for oss og seiret over døden så vi med god grunn kan tro på «syndenes forlatelse, legemets oppstandelse og det evige liv».

For ett år siden talte jeg om dette i bisetelsen til den norske sangeren og artisten Jahn Teigen. Til utgang sang datteren hans, Sara, Jahns egen sang: «Adjø». Språklig sett betyr a`dieu til Gud. Vi går altså ikke bort. Vi kommer hjem. Det må være det som har begynt å gå opp for meg, og som gjør en forskjell!

Nesten nedtur. Dette ble også virkelighet for en svært god kompis, musikeren og komponisten Per Aamot Tveit som jeg var sammen med på de fleste besøkene på kristne folkehøgskoler. Jeg har tenkt mye på ham i disse koronatider da så mange har hatt glede og avgjørende hjelp av respirator og pustehjelp slik Per hadde det. For snart åtte år siden svevde han nemlig mellom liv og død med alvorlig lungebetennelse. I påskeuken lå han i respirator på Tønsberg sykehus.

Noen dager senere snakket vi om det som hadde skjedd. Han husket ikke mye av dramatikken og kampen for å overleve, men han husket svært godt sin «nær-døden-opplevelse». Det var en bestemt farge som hadde fylt rommet og gitt ham trøst og trygghet. Det var en god, varm og dyp blå farge som Per i den situasjonen tolket som Kristi nærvær. Per fortalte: «Ofte sier vi til hverandre: Den som lever får se. Etter min påskeopplevelse har jeg lært noe som er bedre: Den som dør får se! Borte var frykt og engst-

else. Og Per som bevarte humoren helt til det siste, kommenterte tørt: «Det var nesten en nedtur å våkne på Tønsberg sykehus».

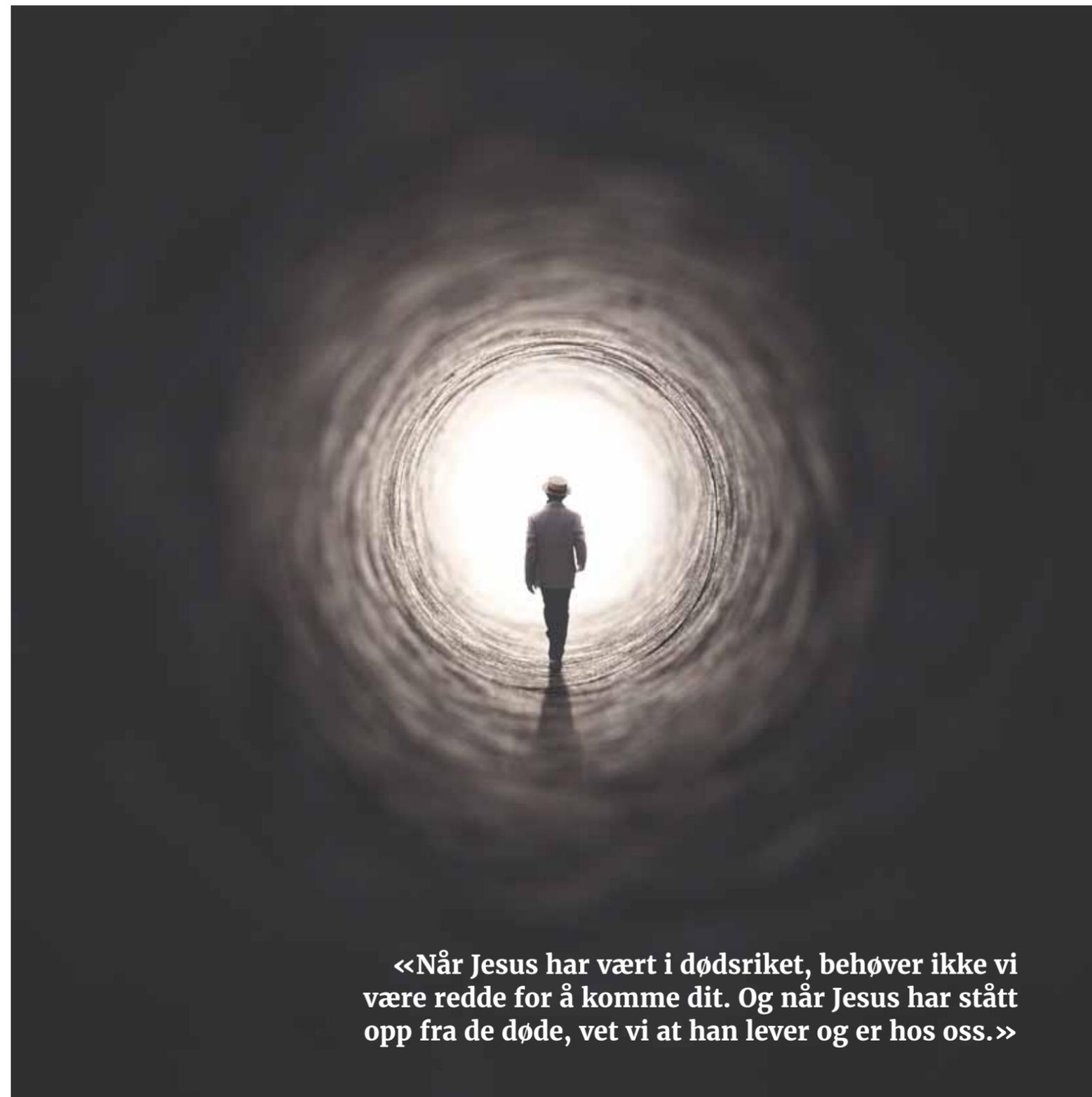
For ned til dødsriket. I denne tiden fant han særlig styrke i Trosbekjennelses ord om Jesus «som for ned til dødsriket og som sto opp den tredje dag». Hvorfor akkurat dette? spurte jeg Per, og han svarte i sin sorgmuntre stil: «Egentlig er jeg litt blanda på det med himmelen. Jeg må jo dø for å komme dit. Men sånn er det: Kornet må dø for at det skal spire og bære frukt. Sommerfugllarven må dø for at den skal fly. Jeg må dø for at jeg skal kunne stå opp igjen».

Egentlig er det dette som er kjernen i min tro og mitt håp også. Jesus for ned til dødsriket for å være hos de døde slik han sto opp igjen for å være hos alle oss som lever. Når Jesus har vært i dødsriket, behøver ikke vi være redde for å komme dit. Og når Jesus har stått opp fra de døde, vet vi at han lever og er hos oss.

Ingen har forenet dette håpsperspektivet og denne blå fargen bedre enn Erik Bye i den salmen han skrev i 1994. Per var særlig glad i vers 3:

*Jeg synger meg en blå, blå salme,
til deg, du Hånd som sanker og som sår.
Og senker deg med signing over jorden med
legedom for alle våre sår.
Som byr oss rette ryggen, stå opp og gå i strid.
Med løftet hode skal hver sjel gå inn i
Herrens tid.
Så synger vi vår salme.»*

Dette passer godt på vei inn mot avslutningen av det merkelige og sårbare skoleåret 2020/2021. •

«Når Jesus har vært i dødsriket, behøver ikke vi være redde for å komme dit. Og når Jesus har stått opp fra de døde, vet vi at han lever og er hos oss.»

Foto: Shutterstock

Hvorfor trenger vi håp?

Hva vi håper på, eller hvilket håp vi bærer med oss, varierer nok en del gjennom livet. Akkurat nå håper vi vel alle på at samfunnet snart skal bli mer «normalt» igjen, eller at vi snart skal få time for vaksine. Denne gangen har vi spurt fire ansatte i **sekretariatet IKF/NKF** følgende to spørsmål: *Hvorfor trenger vi håp? Nevn tre områder i livet der du mener det er viktig å ha håp.*

Av Marit Asheim

Hilde Anita Haugen Administrasjonssekretær

Håp er viktig i alle livets situasjoner og hjelper oss å se fremover. Vi trenger håp i det daglige, og når det skjer dramatiske ting i oss og rundt oss. Håp skaper positivitet og er fremtidsrettet. Håp er å løfte frem det positive.

Mitt største håp akkurat nå, er at Covid-19 skal kureres med gode vaksiner og tiltak, og at samfunnet kan gjenåpnes. Få møte kolleger på jobb, treffe venner og familie, gå i kirken, være med på fritidsaktiviteter og se at det yrer av liv på ulike arenaer.

Håp for dagen i dag. Å møte dagens utfordringer og menneskene vi møter med positivitet. Et håp om at nettopp dagen i dag kan gjøre en forskjell for en selv og for andre. Håp for fremtiden. At verden må bli et bedre sted for alle, uavhengig av status, kjønn, rase, tro, etc. •

Mette Røstum Informasjonsrådgiver

Vi trenger håp for å holde oss oppe når ting er tunge. Det er viktig å ha noe å se fram til og å vite at ting blir bedre. Tre områder:

- I tunge perioder som sykdom eller konflikter mellom mennesker.
- I kriser slik som pandemien vi står oppe i nå.
- I en lang vinter med mørke og kulde. •

Johan Smit Økonomirådgiver

For å ha trygghet. Et anker i livet. Å ha håp er å ønske et resultat som gjør livet ditt bedre på en eller annen måte. Det kan både bidra til å gjøre en tøff nåsituasjon mer utholdelig, forbedre livene våre sånn at vi ser for oss en bedre fremtid, og det kan motivere oss til å ta skritt for å få det til. Alle håper på noe.

Helse - Forskere undersøkte virkningen av håp på nesten 13 000 mennesker med en gjennomsnittsalder på 66. De fant at de med mer håp gjennom hele livet hadde bedre fysisk helse, bedre helseatferd, bedre sosial støtte og lengre liv.

Tro - håp fører til tro. Derfor er håp så viktig. Med andre ord er håp fødestedet til kristen selvpoppofrende kjærlighet. Det er fordi vi bare lar Gud ta vare på oss og ikke er opptatt av å måtte jobbe for å ta vare på oss selv.

Hjernen trenger håp for å fungere ordentlig, akkurat som at hjertet trenger det for å kunne pumpe blod gjennom blodårene dine. Når du lever uten håp, har du et underskudd av neurotransmitterne serotonin og dopamin, noe som kan føre til stemningslidelser. Mennesker har et enormt behov for håp. •

Steinar Sundvoll

Organisasjonsrådgiver

For noen år siden var jeg på et av NKF sine distriktsmøter. Et av foredragene var med en dyktig foredragsholder fra Modum Bad. Han snakket om utbrenthet. Han sa:

For å forebygge utbrenthet er det lurt å ha noe å glede seg til langt fram i tid, litt fram i tid og noe å glede seg til hver dag.

Det rådet har jeg tatt med meg.

Ofte har jeg hatt en tur jeg gledet meg til langt fram i tid. Kona og jeg lager av og til blåtur for hverandre. Et vennetreff er noe av det jeg gleder meg til litt fram i tid. Lenge var sang, aftenbønn og gode samtaler med barna før de sovnet, dagens høydepunkt. Nå er det finn.no jeg koser meg med.

Vi som jobber i Kristen folkehøgskole, er heldige som kan formidle håp hver dag. Hjelp elevene til å finne håp for livet sitt denne dagen og denne uka. Gi dem livshåp og livsgnist. Håp for å stå opp denne dagen, og framtidshåp for livet.

Det aller beste er at vi har et håp om et evig liv både for elever og ansatte. I 1. Peter 1,3 står det om et levende håp:

Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i sin rike miskunn har født oss på ny til et levende håp ved Jesu Kristi oppstandelse fra de døde.

- Å ha håp for dagen i dag.
- Å ha håp for ukene og månedene som kommer.
- Å ha håp for evigheten. •

Et ankerfeste som gjør det umulige mulig

Jeg holder en del foredrag. Og jeg er sikker på at jeg kunne holdt gode innlegg om alt som tyder på at verden er på vei nedennom og hjem. Strålende kunne de blitt. Men hvorfor skal jeg det? Hvorfor skal jeg peke på håpløshet når jeg tror på kreftene i de fellesskap som håper at det skal være mulig å løse det umulige? Mine foredrag, nesten uansett hva de har som utgangspunkt, avslutter jeg nå for tiden med å snakke om håp.

Thorvald Stoltenberg,
Vårt Land 29. des 2001

Foto: Shutterstock

Foto: Shutterstock

Problematisk å tro på et liv etter døden?

Av Tom Arne Møllerbråten

Kristen tro er en altomfattende tro som starter med vårt opphav, vår historie, tolker vår nåtid og peker på vår framtid. Den er en måte å se verden og oss selv på. Det kristne håpet er sterkt knyttet til at det livet vi nå lever, ikke er det siste. Det finnes et liv etter døden, en evighet. Noen vil mene at en slik tro, et slikt håp, betyr at kristne degraderer dette livet og ikke tar problemene her på alvor.

Jeg tok en liten håndsopprekning i en storklasse jeg underviste her en dag. Hvor mange av elevene tenkte noe særlig på døden? Det var en minoritet. Naturlig nok. De fleste tenkte at det var lenge til de skulle dø.

Benektelse og flukt. Den verdenskjente psykiateren Irvin D. Yalom har likevel konkludert med at alle mennesker bærer i seg «konflikten mellom ønsket om fortsatt å være til og bevisstheten om dødens uungåelighet». Og han fortsetter: «For å tilpasse oss dødens realitet utvikler vi endeløst oppfinnsomme måter å benekte den eller flykte fra den på». Er kristen tro bare et av disse oppfinnsomme forsøkene? Yalom vil nok svare ja. Han er selv ateist.

Trosbekjennelsen. Men dette er en helt sentral del av kristen tro, selv om det kanskje ikke forkynnes like ofte om det nå som det gjorde tidligere. Hver søndag under gudstjenester rundt om i verden sier kristne: «Jeg tror... på legemets oppstandelse og det evige liv». Oppstandelsetroen bærer kirken. Mitt inntrykk er likevel at

mye av kristen forkynnelse i dag konsentrerer seg mer om hvordan leve livet her og nå enn om evigheten, men den er der.

La meg legge til at selv om håpet om et evig liv der rettferdighet, godhet og kjærlighet rår er sentralt, er det nesten umulig å forestille seg hvordan det blir. Bibelen bruker mange bilder på det, men vi må innrømme at vår fantasi nok ikke strekker til i møte med evigheten. Jeg slår meg til ro med at det skal være noe godt. Det holder for meg.

Vårt eneste liv. Den svensk-amerikanske filosofen Martin Hägglund hevder i sin bok *Vårt enda liv* (Vårt eneste liv) at troen på et evig liv tømmer dette livet for mening. Også han er ateist. Kristne eller religiøse mennesker kan ikke sette pris på jordelivet ettersom de regner med en høyere evighet. Troen på et evig liv «utplånar den omsorg och passion om besjäl mitt liv», skriver Hägglund. Religiøse mennesker trenger ikke sørge når folk dør, og det fører til passivitet i dette livet.

Men stemmer dette? Sørger ikke kristne når nære dør? Er kristne passive i denne

verden? Det er vel mye som taler for at Hägglund tar veldig feil, og han møter god motstand hos forfatteren og teologen Joel Halldorf i avisa Expressen: «Den første innvendingen mot Hägglunds kritikk er at den ikke hjelper oss å forstå hvordan kristne i praksis lever. Jeg tenker ikke da bare på alle tårer som felles ved kristne begravelser, men også på den politiske aktivismen. Jesu oppfordring om å kle de nakne og gi mat til de som hungrer formet en kirke med et sterkt sosialt engasjement.»

En verden verdt å elskes. Halldorf fortsetter: «Kirkens sosiale engasjement hadde sin rot i at de så verden som skapt av Gud, en verden verdt både kjærlighet og omsorg. Dette er Bibelens røde tråd fra skapelsesordene 'Gud så at det var godt', via lovens 'elske din neste' til evangeliens 'for så høyt elsket Gud verden'. Kanskje finnes det livssyn der det himmelske får livet her til å blekne. Men verken kristendom, jødedom eller islam hører til blant dem.» (Min oversettelse.)

Håpet om evig liv er en naturlig fortsettelse av en verden skapt av Gud i kjærlighet. •

«Hver eneste dag møter jeg derfor unge mennesker som er fanget i en negativ tankespiral, som tvinger dem til å jobbe hardere og hardere for ikke å mislykkes på ulike arenaer, men kanskje oftest på prøver og vurderinger.»

Lars Halse Kneppe

Samtale, bokomtale, refleksjon

«Når ting er håpløst, gi opp håpet»

Jeg er ganske overbevist om at Lars Halse Kneppe er sykt flink til å snakke med ungdom. I syv år har han, journalisten og psykologen, snakket med rundt 2000 elever i videregående skoler i Oslo-området om det å være ungdom. Det er samtaler som gjør Kneppe full av håp for ungdommene han snakker med. Men det skal vi komme tilbake til.

Av Geir Ertzgaard,
assisterende rektor på
Svalbard folkehøgskole

Det siste året har den faste spaltisten i Aftenposten gitt ut to bøker for å hjelpe oss til å bli klokere på ungdommen, og å hjelpe ungdommen til å bli klokere på seg selv. *I hodet på en tenåring* er en bok som skal hjelpe foreldre til å skjønne hvordan det er å være ung i dag og om hvordan vi kan forstå tenåringene bedre. *Sykt flink*, som nettopp er utgitt, er rettet mot tenåringene selv. Undertittelen er *Hvis du alltid kan bli litt bedre, blir du aldri god nok*.

16 gode råd. *Sykt flink* er skrevet under koronapandemien, og innholdet er en gjennomgang av 16 vanlige problemstillinger ungdom er opptatt av. Noen av rådene er kanskje ikke helt etter læreboka i psykologi, men Kneppe skriver på en så enkel og tilforlåtelig måte at det høres fornuftig ut og klokt likevel.

I avsnittet «Det er lov å lyve. I hvert fall litt» beskriver han en virkelighet som det er lett å kjenne igjen:

«Hver eneste dag møter jeg derfor unge mennesker som er fanget i en negativ tankespiral, som tvinger dem til å jobbe hardere og hardere for ikke å mislykkes på ulike arenaer, men kanskje oftest på prøver og vurderinger. De har alle til felles at de er vant til å pushe seg selv for langt og utsette andre behov for lenge, slik at det blir for mye for dem. De knekker under åket av å hele tiden bli enda

litt bedre.»

Kneppes råd er enkelt: Det er lov å lyve. I hvertfall litt. Enkelt og lett fattelig. Vi er vant til at sannheten skal sette oss fri, men for mange unge er det nettopp små livsløgner som kan hjelpe dem når det ser mørkt ut. Det er lov å skyld på læreren, på en uforutsett bursdag eller på andre ytre faktorer hvis karakteren på en prøve ikke blir så god som ønsket. Hvis ikke kan livet bli i tyngste laget.

Jeg forstår hvorfor ungdommene liker å snakke med ham, og hvorfor de tar kontakt igjen og igjen.

Jeg leste boken fordi jeg ville ha svar på spørsmålet: Fins det håp for ungdommen? I bakhodet lå tanken om at pandemien hadde tatt håpet fra ungdommen.

– Ser du håp for ungdommen?

Gi opp håpet. Lars er full av håp. Men om den håpløsheten noen av dem likevel opplever, har han et overraskende forslag: I motsetning til meg, som vil gi ungdom som har mistet håpet grunn til å tro på framtiden, svarer han på samme underfundige måte som han gjør gjennom hele *Sykt flink*: Når ting er håpløst, gi opp håpet.

– Ungdom som har mistet håpet, har nok med øyeblikket. Det blir for mye å forholde seg til hvis vi også skulle gi dem en grunn til å håpe. De er ikke så opptatt av den globale

>>

«Ungdom som har mistet håpet, har nok med øyeblikket. Det blir for mye å forholde seg til hvis vi også skulle gi dem en grunn til å håpe.»

<< håpløsheten som vi tror de er. De har nok med seg selv og de forventningene de møter fra dag til dag.

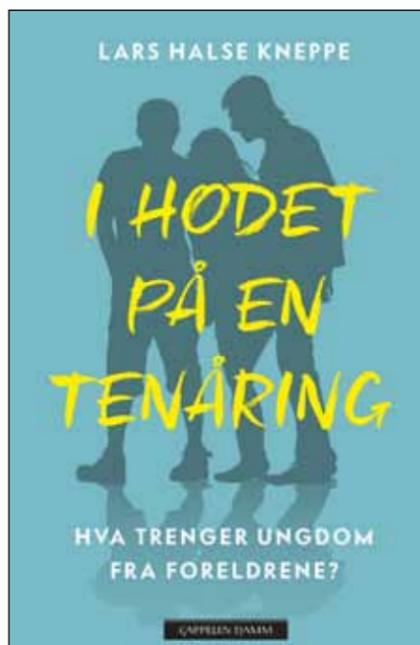
– Ser du tap av håp?

– Korona tar av håpet, men normalt er håp det siste som forsvinner. Selv har jeg alltid håp for dem. Det er så mye liv, energi, de har så mange muligheter, det er så mye potensiale, og trang til selvsrealisering blant dem. Det er det som gjør det så morsomt og oppløftende å jobbe med dem. Samtidig er det så mye individualitet i samfunnet, vi har utviklet et toppidrettssamfunn. Dette skapes ikke av ungdommene selv, men av samfunnet, av oss – og det å hele tiden skulle ha et svar, sliter dem ut. Hva skal du bli, hva skal du i påsken, hva gjør du om ti år?

– Dette er en av de gode sidene ved pandemien: Ungdommene får færre spørsmål de må svare på. I påsken slapp de å svare på om de skulle på hytta, til utlandet eller sjøen. På mange måter er det bra for dem at de ikke skal noe, bare være hjemme sammen med familien. Det blir mindre fokus på det å prestere, ha svar på alle spørsmålene som i bunn og grunn handler om å ha svarene klare, når det de trenger er å ikke ha svar på alle mulige spørsmål.

Mange flere enn før vil på folkehøgskole. Gjennom samtaler med elevene får Lars et inntrykk av at det er mange flere som ønsker å gå på folkehøgskole: Hvorfor flere i år? Mange vil heller gå folkehøgskole i stedet for å reise. Selv anbefaler han det – ungdommen trenger en miljøforandring, å skifte beite, og det er noe som folkehøgskolen gir innenfor trygge rammer.

Lars blir derfor svært overrasket når jeg sier at det faktisk er en nedgang i søkerallene til folkehøgskolene. Det er stikk i strid med

hans egne erfaringer. Han hadde snakket om folkehøgskole med den siste eleven han snakket med før han ringte meg. Hun hadde først tenkt å bruke året til å jobbe og reise, men nå ble det folkehøgskole i stedet.

– Det har vært en markant økning i elever som ønsker seg på folkehøgskole de siste par årene, og det skyldes ikke bare korona.

Lars gir oss stor grunn til optimisme på folkehøgskolenes vegne.

«Dette er en av de gode sidene ved pandemien: Ungdommene får færre spørsmål de må svare på. I påsken slapp de å svare på om de skulle på hytta, til utlandet eller sjøen.»

Ingen samtaleteknikker. Hverdagen hans består i å prate med ungdommen. Så hvordan snakker en psykolog i skolehelse-tjenesten med 2000 ungdom under koronapandemien?

– Behovet for å prate med en god voksen er der. Men de vil ikke møte meg på Zoom eller Teams. Ungdom foretrekker en vanlig telefonsamtale. Så jeg tar med meg telefonen, lar Teams og Zoom være Teams og Zoom, og går meg en tur i skogen mens jeg snakker

med dem. Det gjelder å være til stede, å legge opp en hverdag som gir overskudd. Ungdom krever tilstedeværelse.

– Alt jeg hadde lært på studiet, måtte jeg kaste ut av vinduet. Jeg gjør nesten ikke forarbeid, det er lite etterarbeid. Tilstedeværelse betyr å ha en genuin interesse for ungdommene. Den første boka mi, *I hodet på en tenåring*, handler om å hjelpe foreldre til å forstå ungdommen, og en av de tingene ungdom opplever, er at voksne er for løsningsorienterte. De hater løsningsorienterte voksne, de føler seg undervurdert, avvist, de føler seg dumme. Ungdommene trenger bare noen som hører på dem, og så skapes det løsningsmuligheter gjennom samtalen. Ingen svar funker for alle. Alle er forskjellige. Vi snakker ikke om voksne som én gruppe, så hvorfor skal vi da snakke om ungdom som om de var én stor hop?

– Likevel er *Sykt flink* en konkretisering av hjelperåd. Er det en ti på topp-liste?

– Ungdommen har sammensatte vansker. Ungdommer er så varierte at det ikke fins én metode eller ett svar. De opplever alt fra dårlig selvbilde til å ha gitt opp skolen, det er så mange forskjellige opplevelser, men de opplever det i ulik grad. Det er mye spiseforstyrrelser, noe som har blitt eksponert under koronaen.

For mye psykisk helse. Som Ole Jacob Madsen (Generasjon Prestasjon) syns Lars Halse Kneppe at vi sykeliggjør det normale.

– Det er for mye fokus på psykisk helse. Jeg møter ungdom som er på et veldig grunnleggende nivå. De knekkene ungdom får er helt normale. Jeg opplever at det går over, og at det er positivt at det skjer i ungdomstiden. Alt fokus på psykisk helse gir flere utfordringer, men det handler som regel

Foto: Geir Ertzgaard

«Behovet for å prate med en god voksen er der. Men de vil ikke møte meg på Zoom eller Teams. Ungdom foretrekker en vanlig telefonsamtale.»

om lettere psykisk helse – det menneskelige, så jeg klarer ikke være bekymra.

– Unge mennesker er ei gruppe på én måte: De prøver å etablere en hverdag de ikke har løsningen på ennå. Det er helt normalt. Det er viktig å ikke sykeliggjøre det normale. Kravene og forventningene er problemet, og kravene kommer fra oss, fra samfunnet.

Sykt flink er ikke en akademisk bok. Men for Lars Halse Kneppe er det nettopp det som er poenget. Da han begynte som psykolog i skoleverket, var noe av det første han gjorde, å legge vekk kunnskapene. Hjelpen og støtten ligger i tilstedeværelsen.

Refleksjon. For meg gir samtalen grunn til refleksjon. Skal folkehøgskolen være et sted for å realisere drømmene, et sted der vi mater unge, håpefulle mennesker med små og store livsløp? Du er en helt, du kan bli hva du vil? Kneppes svar er at vi trenger folkehøgskolen for at unge mennesker skal komme seg vekk fra det vante, bryte litt med de destruktive mønstrene – også mønstrene som handler om at vi hele tiden skal bli bedre versjoner av oss selv ... at vi skal gi dem en pause fra selvsrealiseringen. •

Syng håp!

Syng gleden og motgangen, kjærligheten og sorgen. Syng lengsler og drømmer, solskinn og regn. Syng latter og håp. Syng for naturen og jorden, for rettferdighet og fred.

Forord i **Syng Livet**
(Johan Smit, Sven Wågen Sæther og Oddmund Solheim).

Av **Janne Margrethe Severinsen**,

musikklærer på Sagavoll og
prosjektleder i NKF/IKF for å
fremme Sang i folkehøgskolen.

og hadde også brukt den i sin musikal «alene SAMMEN». Mange av oss har hatt denne sangen på hjernen og nynet med. Den litt vemodige, vakre kjærlighetssangen ble en trøst og gav håp for mange i 2020. Kullet på Grenland vil huske den for alltid, og virkelig knytte den til sitt unike folkehøgskoleår. Jeg er ganske så sikker på at de kommer til å synges den på sine jublantreff i fremtiden.

Syng livet. Jeg mener vi gjør lurt i å lære elevene våre sanger som kan gi håp i hverdagen. Gjennom livet møter vi motgang, sorg og smerte. Sangene kan trøste og bære oss. Jeg synes personlig at sangboken vår, *Syng Livet* (for en fantastisk tittel det der er!) gir oss mange sanger. En skikkelig gavepakke av ei bok! Imellom to permer finner vi varierte og fine sanger, ja, om livet selv. Og vi kan jo nettopp synges om håp. Det er, takk og lov, skrevet mange sanger til trøst og oppmuntring. Mange salmer og bedehussanger gir håp om en himmel over livet, og et liv etter døden. De gir mening. I *Syng Livet* er sangene kategorisert blant annet i «Håp og rettferdighet» og «Motgang, støtte og trøst», så vi lett kan finne dem.

Syng om håp. Som skoleslag har vi stor frihet. Å synges sammen med elevene våre er en fantastisk metode for å være med på å skape og gi mening. Vi kan gi håp. Å synges sammen er sunt, det skaper fellesskap og glede, det gir energi, det gir kunnskap og allmenndanning. Det beriker livet. Å synges sanger om håp, gir håp.

«Jag är främling, jag är pilgrim» i denne verden, på vandring i sol og regn, dur og moll. Med noen håpsanger i sekken, som jeg kan synges alene eller sammen med andre, godt forberedt med småkaker på bordet i stua hjemme, eller når jeg er på jobb med elevene mine, kan det bli litt lettere. Jeg håper i hvert fall det. •

«**S**ett deg ned nå, Janne, hør, nå har vi øvd inn en sang til du skulle komme», lød det alltid fra farmor da jeg var der på besøk. Jeg måtte rett ned i sofaen, og småkaker ble servert på bordet. Hun og farfar hadde stadig musikalske prosjekter på gang; farmor på piano og sang, farfar på fløyte og sang. Noen ganger én sang, andre ganger tre-fire i stua der. Farmor i høye hæler, kjoler og smykker; ferdig pynta til jeg kom. «Vi koser oss så med denne sangen for tida», sa farfar med et smil. Og det var aldri tvil om at de fant stor glede i å synges og spille sammen.

Jag är pilgrim. Farmor og farfar var folkehøgskolefolk. De hadde noen år på Grenland, og flere år på Hurdal verk. Jeg er sikker på at mye av sanggleden deres kom fra tida i folkehøgskolen – de fikk synges sammen med unge, lovende mennesker, og de fikk være med å inspirere til sang. Kanskje særlig farfar da. De holdt det senere gående med kor i Ytre Enebakk i 30 år.

Jeg har blitt fortalt at farfar var trofast på alle jublantreff i Hurdal, og at sangene fra tida hans der ble sunget igjen hvert år. Det er særlig én sang som står igjen etter farmor og farfar. De siste årene de levde var det alltid den samme sangen de sang i stua da jeg var på besøk – «Jag är främling, jag är pilgrim» (1844 M. S. B. Dana-Shindler/svensk ved B. Ehrenborg og C. O. Rosenius) – en sang hvor det synges om livet her, men først og fremst om håpet om livet etter døden. Slutten på livet nærmet seg for farmor og farfar, og sangene gjenspeilet dette. De sang for å gi

meg glede, men de sang like mye for seg selv, om håp ved livets slutt – og som de sang!

Sammen alene. Når livet er usikkert, trenger vi håp. Da Norge stengte ned i fjor vår og jeg plutselig satt hjemme med egne barn på hjemmeskole, kjente jeg stor takknemlighet til blant annet NRK Super. Ikke bare hadde de relevante sendinger som kunne vises på hjemmeskolen, de lagde også en egen sang med musikkvideo hvor barn og voksne i de norske hjem, tv-kjendiser og Erna Solberg sjøl, sang og danset i små klipp. «Sammen alene» (skrevet av G.K Breivik, I.S. Breivik og T.R. Sperre) fikk vi helt på hjernen hjemme hos oss. Jentene mine gikk stadig rundt og sang «Vi står sammen alle sammen, vi står sammen alene». Noen hadde satt ord og toner på situasjonen. Vi opplevde et fellesskap med alle andre som også satt der stuck hjemme. Og når siste setningen i refrenget går slik: «Tusen spørsmål nå, mye å tenke på for store og for små. Vi står sammen alle sammen, vi står sammen alene, og det er på det rene – det skal gå over!» så gav det oss håp. Det skal gå over!

Årets hit. «Hvis verden» (originalt «If the world was ending» skrevet av J. Michaels og J.P. Saxe) fikk spellemannsprisen for årets låt 2020. Chris Holsten og Frida Annevik gjorde denne fine coveren, og musikkvideoen er gjort i kjent korona-film-deg-selv-hjemmestil. På et nylig, og veldig hyggelig, besøk på Grenland folkehøgskole fikk jeg vite at årets store hit blant elevene der, var akkurat denne låten. De sang «Hvis verden» som fellessang,

Tips til fine allsanger om håp i Syng Livet

- 74 Blå salme
- 105 Danse mot vår
- 751 You raise me up
- 70 Blott en dag
- 208 Fix you
- 360 Ingen er så trygg i fare
- 162 Du ska få en dag i mårå
- 110 Deg være ære
- 612 Soon and very soon

Unge funksjonshemmedes veileder til folkehøgskolene er endelig klar!

Unge funksjonshemmede har publisert sin siste veileder til folkehøgskolen. Veilederen gir en stemme til elevene og formidler hva som kan gjøre folkehøgskolen enda mer inkluderende, tolerant og respektfull overfor elevers ulike forutsetninger. Den gir ingen fasit, men en pekepinn på hva som kan være nyttig å tenke på i møte med elever med ulike funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer.

Foto: Øyvind Krrabberød

Av Maja Lie Opdahl,
rådgiver og prosjektleder i Unge funksjonshemmede

Kartlegging. Veilederen bygger videre på et kartleggingsprosjekt vi gjennomførte i 2019. I dette prosjektet undersøkte vi hvor tilgjengelige folkehøgskolene er for elever med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer som ønsker tilgang til ordinære tilbud, og hva slags utbytte disse elevene får av folkehøgskolen. Resultatet var både positivt og negativt. Elevene meldte om uvurderlige gevinster av folkehøgskolen, men veien til opptak hadde vært uforholdsmessig vanskelig for mange. Det ble tydelig at ungdom med funksjonsnedsettelse opplevde å ha langt færre valgmuligheter enn andre som søker seg til folkehøgskole. Vi avdekket også noen felles utfordringer som elever møtte på, på tvers av ulike skoler.

Faller mellom to stoler. Det kan være nyttig å reflektere litt over gruppen som unge funksjonshemmede representerer. Selv om variasjonene er store og behovene ulike, er det generelt sett snakk om gruppe elever som ikke har behov for noe eget pedagogisk opplegg. Elevene kvalifiserer til alminnelige linjer som majoriteten av unge, men vil kanskje bruke et hjelpemiddel, ha behov for en diett, et toalett

eller en mer fleksibilitet tidsplan for å kunne restituere og ta medisiner. Noen vil trenge praktisk assistanse for å kompensere for nedsett motorikk, noe de gjerne får organisert som BPA i hjemkommunen. Inntrykket er at mange av disse unge til nå har hatt en tendens til å falle mellom to stoler i folkehøgskolen, og i støtteapparatet rundt. Vi mener det er her skoen trykker og her det nå kreves en innsats.

Tiltak. Kanskje er det enklere å peke på problemer, enn å foreslå løsninger. I videreføringen av folkehøgskoleprosjektet har vi imidlertid gjort et forsøk, også på sistnevnte. Veilederen tar for seg regelverk, støtteordninger og ressurser, stiller spørsmål til sektoren og foreslår tiltak rundt målformulering, kompetanse, læringsmiljø, tilgjengeliggjøring av bygg, kommunikasjon og informasjon. De foreslåtte tiltakene har forankring i elevers egne behov, læreres usikkerheter, diskusjoner med pasientorganisasjoner, forskning og erfaringer vi som paraplyorganisasjon har gjort oss etter mange års arbeid. Noen tiltak krever få ressurser, andre krever målrettet arbeid og større investeringer.

Mangfold. Likestilling og mangfold kommer ikke av seg selv, men vi er overbeviste om at dette arbeidet vil lønne seg for folkehøgskolen. Unge funksjonshemmede mener at folkehøgskolen har et unikt, men uutnyttet potensiale til å gi unge med funksjonsnedsettelse et meningsfullt år og ruste opp flere unge for videre karrierevalg og samfunnsdeltakelse. I dag er det færre med funksjonsnedsettelse som kommer seg gjennom utdanning og som står i arbeid, sammenlignet med resten av befolkningen. Dersom folkehøgskolen går enda lengre i å tilrettelegge for et reelt elevmangfold, kan skoleslaget påvirke denne statistikken. Samtidig kan bredden av elever få et bedre utgangspunkt som kommende arbeidstakere og ansvarlige samfunnsborgere, ved å bli vant til å samarbeide med et mangfold av mennesker som fungerer forskjellig, både med sine styrker og svakheter. Mangfold bør nettopp være folkehøgskolens styrke, og en viktig forutsetning for skolens folkeopplysning og dannelsesarbeid.

Veilederen kan leses på Unge funksjonshemmedes nettsider og vil i løpet av våren sendes til folkehøgskolene per post. Vi håper med dette at den blir lest, diskutert og at innholdet kan komme til nytte for ansatte i ulike roller på folkehøgskolen. Så blir det opp til sektoren og hver enkelt skole å ta arbeidet på alvor, bringe det videre og undersøke hvordan de kan realisere drømmer hos enda flere unge aspirerende.

Lykke til! •

Folkehøgskolene etablerer mentor-tilbud for elever uten fullført VGO

All erfaring viser at uten fullført videregående opplæring vil ungdom stille svakere, både i jobbsammenheng og deltakelse i samfunnet ellers. Hvert år er det mellom 20-30 % av elevene på folkehøgskolene som ikke har fullført videregående opplæring (VGO). Folkehøgskolene er imidlertid i en unik posisjon til å kunne hjelpe de som ønsker avklaring og eventuell styrket motivasjon for å fullføre VGO.

Pilotprosjektet Mentorordning i folkehøgskolen ved tre folkehøgskoler i 2016-2018 ble svært vellykket. Statistikk viser at en del unge uten påbegynt eller fullført VGO allerede i dag har stor nytte av et år på folkehøgskole. Prosjektet viste imidlertid at skolene, med noen enkle grep og litt mer systematiske tilnærming, kan hjelpe enda flere unge til å ta fatt på å fullføre VGO etter året på folkehøgskole.

Ordningen med mentortilbud vil derfor være til stor hjelp for den enkelte elev på flere måter. Tilbudet tar sikte på å hjelpe elever som er usikre på egen fremtid til en avklaring om de ønsker å ta videregående. De fleste ønsker det viser erfaringene. I forlengelse med avklaringen er det et samtidig et mål at mentorsamtalene bidrar til å styrke motivasjonen og handlingsevnen hos eleven til å søke plass og gjennomføre VGO. Ordningen vil dermed også bidra til det store fellesskapet og til å styrke legitimiteten til

skoleslaget, melder Folkehøgskoleforbundet og Noregs Kristelige Folkehøgskolelag, som samarbeider om ordningen.

Dagskurs i etablering av mentortilbud. De to organisasjonene tar med seg det beste fra pilotprosjektet, og tilbyr nå de øvrige folkehøgskolene et dagskurs i etablering av et overkommelig mentortilbud for elever uten fullført VGO. Kurset er for lærere, ledelse og andre ansatte som ønsker å etablere tilbudet på egen skole.

Kurset gjennomføres 19. august, uavhengig av pandemisituasjonen, enten analogt i Oslo eller som webinar.

Selve kurset er gratis, og ordningen vil ikke belaste skolen i vesentlig grad, melder forbundet. •

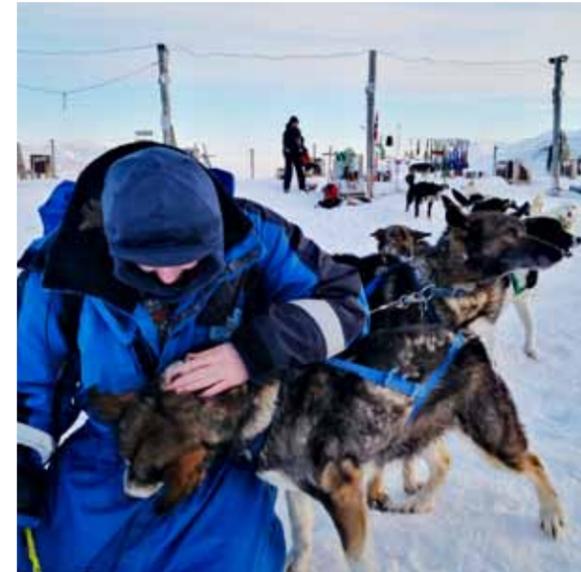
Angelina K. Christiansen, Andreas Melberg, Øyvind Brandt og Marie Wiland

Foto: ?

Øyeblikk

Mange skoler har dyktige fotografer blant både elever og personale. Vi ønsker å vise noen gode bilder fra skolene. Her er noen blinkskudd fra **Bakketun folkehøgskole**.

John Arvid Johnsen

Grønt Flagg: Stort klimaengasjement på Rønningen

Stadig flere folkehøgskoler ønsker en grønn profil, og mange velger en sertifisering for å sette dette arbeidet i system. Med Grønt Flagg kommer nye elever til et ferdig opplegg som de kan forvalte, og som er godt forankret i skolens ledelse og drift.

Av Sigrid H. Swensen

i Grønt Flagg, på vegne av Stiftelsen FEE Norway

Grønt Flagg har intervjuet rektor, elever og ansatte ved Rønningen folkehøgskole for å høre mer om hva de synes er verdien av Grønt Flagg og hvordan de involverer og engasjerer elevene i deres bærekraftsarbeid.

– Hva er verdien med Grønt Flagg rammeverket i skolens miljøarbeid?

– Rønningen Folkehøgskole var den første Grønt Flagg-sertifiserte folkehøgskolen i Norge, og helt siden 2002 har skolen hatt nedfelt i sitt verdidokument at vi skal være en grønn skole. Sertifiseringsordningen har bidratt til strukturering av dette arbeidet, og gjennom rapporteringen har vi kunnet sørge for at vi både følger opp og forbedrer oss på stadig nye områder, sier rektor Ottar Nesje.

– Rønningen er en skole som i flere tiår har vært genuint opptatt av klima, miljø og bærekraft. En av de største fordelene med Grønt flagg-rammeverket for oss, er at vi får samla alt vi har oppnådd i løpet av året på ett sted. Helst vil vi jo «redde verden» nå, i dag – eller helst i går. Da kan det kjennes som vi er langt fra målet og at alt går for sakte. I Grønt flagg-rapporten får vi samla alle de små stegene vi tross alt har fått til. Det gjør oss stolte inspirerer til videre handling, sier lærer Kristin Riiser Dankel som har ansvar for rapportering.

– Hvordan bruker dere Grønt Flagg i arbeidet med bærekraftsvedtaket?

– I vårt arbeid for å bli grønnere har vi gjennom flere år hatt fokus på mange flere ulike områder som mat, energiløsninger og transport, og i dag har vi både skolens styre, skolens personale, med både kjøkken, vaktmestere og pedagoger OG, ikke minst, elevene, med på laget.

– Maten på Rønningen har blitt grønnere, vegetartilbudet mye bedre og mer omfattende, vi jobber med å forminske matsvinn, og vi kjøper inn mat som ellers vil bli kastet. I bakeriet vårt bruker vi økologisk mel, og leverandøren av kaffe til vår nye kafé har vi fått til å Fairtrade-sertifisere produktene de leverer til oss.

– Vi har hatt fokus på bærekraft når vi har bygget nytt skoleanlegg, og vi har boret energibrønner og installert Oslos tredje største solcelleanlegg på takene våre. På denne måten har vi hatt en stor reduksjon i eget energiforbruk. Elevene reiser kollektivt i Oslo og er utstyrt med eget Ruter-kort, og studieturene våre legges nå om slik at klimaavtrykket skal reduseres, sier rektor Ottar Nesje.

– **Et kriterium for Grønt Flagg sertifisering er at det skal opprettes et miljøråd. Opplever dere at det er noen fordeler ved at miljø-**

arbeidet i stor grad er elevstyrt?

– Skolens Miljøråd jobber med å se etter løsninger der vi kan forbedre oss. Hos oss er Miljørådet i hovedsak elevdrevet, og fordelene med det er at ungdom i mindre grad aksepterer at vi hviler på laurbærene av hva vi har fått til. Selv om ikke alle elevene synes at alle tiltakene er like gode på personnivå (vi har for eksempel flere vegetarmåltider enn tidligere), er alle Rønningens elever godt innforstått med at Rønningen er en «grønn» skole, og det kommer også klart fram av årets EPSI undersøkelse.

– Hvordan opplever dere elever å sitte i miljørådet?

– Det er utrolig givande og lærerikt. Eg har fått moglegheiten til å påverke og lære om både små og store tiltak ein kan gjere for å betre miljøet. Vi får i stor grad vere med å bestemme kva slags klima- og miljøtiltak vi vil få til. Det er ikkje vanskelig å spør leinga dersom det er noko vi vil betre eller om vi har nye prosjekt, sier elev Maria Husevåg Standal (20 år).

– Jeg har lenge vært engasjert i klimakampen, men å virkelig prøve å gjøre en endring var en skikkelig opplevelse, og noe jeg trives med! Det er ekstremt mange unge som er engasjert, og når de først får sjansen til å vise det får vi igjennom resultater, sier elev Jakob Solevåg (19 år).

Jakob Akselsen Solevåg.

Maria Husevåg Standal.

Rektor Ottar Nesje.

Reidunn Hånes Egge og Lotte Haga.

Karla Endres.

<< – Er det noe dere i miljørådet er stolte over å ha oppnådd for klima og miljø på skolen?
 – Vi er stolte over at vi har fått til større arrangement, blant anna lysmarkeringa vi hadde for klimasøksmålet, og banneraksjonen foran Stortinget. Dei har resultert i større bevisstheit blant elevane på skulen, og nye erfaringar for oss i Miljørådet. Vi har fått prøvd oss på å lage aksjonar, der elevane har tatt ansvar og eigarskap til prosjekta, sier stipendiater Lotte Haga og Reidunn Hånes Egge (20 og 21 år). Jakob er enig «Det er en opplevelse alene å få være så tett på politikere og prøve å aksjonere på nettopp den måten».

– Hva er verdien av å gå på en grønn folkehøgskole?
 – Ein lærer mykje av å gå på ein grøn skule, og ein får erfart at det ikkje er så mykje som skal til for å handle litt meir klima- og miljøvennleg. Desse erfaringane tek eg med meg vidare i livet.
 – Å gå på en grønn folkehøgskole var viktig generelt for at jeg søkte, og var noe av det som spisset min interesse til Rønningen, sier Jakob. •

Ønsker dere å bli en grønn folkehøgskole? Ta gjerne kontakt med rådgiver i Grønt Flagg, Sigrid H. Swensen (e-post: sh@fee.no, tlf: 91181674) eller besøk hjemmesiden www.grontflagg.fee.no

Folkehøgskoleforskning

Mission Possible!

Det har blitt mange fine møter og samtaler med Todd Johnson de siste årene. Han og kona Kristy arbeider på Sunnfjord folkehøgskule og har deltatt på flere kurs og prosjekter i regi av NKF. Todd er opptatt av folkehøgskolenes muligheter til å utgjøre en forskjell i unge menneskers liv. Selv etter mange år i Norge og folkehøgskolen, har han beholdt et utenfrablakk som gir samtalen med ham en ekstra dimensjon. >>

Av Marie Wiland,
rådgiver skoleutvikling

komme tilbake. I 1997 begynte han på Molde folkehøgskole og spilte samtidig volleyball på 1. divisjonslaget Aukra. Han var alt godt i gang med en lovende karriere som volleyballspiller. Da året på Molde var over, fikk han tilbud om å bli stipendiat, men her satte UDI ned foten. Ett år fikk holde! Lengselen etter å komme tilbake til Norge og folkehøgskolen tok han med seg tilbake til Canada.

Allerede i 2001 var han tilbake, og i flere år spilte Todd på elitedivisjonslag både i Mosjøen, Sortland og til slutt Kristiansund. Dit kom han sammen med Kristy i 2003, bare fire dager etter at de giftet seg.

– Det ble vår bryllupsreise, sier Todd med et smil. De ble i Kristiansund i 11 år. De siste fem årene arbeidet Todd i oljeindustrien.

Sunnfjord. I 2014 begynte Todd som volleyballlærer på Sunnfjord folkehøgskole.

– Endelig skulle jeg tilbake, forteller Todd. Han var sikker på at volleyballdelen av jobben ville han mestre fint. Det var den andre delen av stillingen, folkehøgskolelærerbiten, han var mest spent på.

– Senere har jeg tenkt at jeg var litt naiv. Hele jobben var jo å være folkehøgskolelærer. Det lærte jeg mitt første år.

Det første året hadde Todd en kollega som mentor. Det var til stor hjelp. I tillegg skrev han dagboknotater hver dag. Disse skulle han få mer bruk for enn han hadde tenkt.

Master. I 2018 begynner Todd på en master ved NLA i Bergen; *Theology and Ministry*,

Av Odd Haddal, tidligere
rådgiver for skoleutvikling

... på en slik måte at folks liv knyttes sammen og inviterer den andre til å ta del i sitt liv», sier teologen Andrew Root. Todd er også opptatt av *place-sharing* som praksis og av ettervirkningene. Han skriver at vi aldri kan forutsi når *place-sharing* finner sted, spesielt «hvis fellesskapet er opptatt av programmer, strategier og begivenheter. *Place-sharing* skjer uventet og med uventede mennesker».

Hoveddelen av oppgaven er viet en drøfting av utdrag fra dagbøkene hans. I det første utdraget forteller han om sitt første møte med 75 andre folkehøgskolearbeidere, om praktiske kurs og innføringer i skolehverdagen. Men mest inntrykk gjorde besøket i kirken, glassmaleriene og en mektig keltisk velsignelse som sang «meg inn i folkehøgskolebevegelsen». •

Kort introduksjon til:

Sacred Struggles: An autoethnography on the role of place-sharing in becoming a folk high school worker

Masteroppgave av Todd Johnson, våren 2020 ved NLA Bergen.

I sin masteroppgave *Sacred Struggles* skriver Todd Johnson om sine egne erfaringer som førsteårs folkehøgskolelærer, om striden (*struggles*) han gjennomgikk og menneskene han møtte i det kristne folkehøgskolemiljøet. I forskningen bruker Todd sine egne dagboknotater som data, og hans personlige erfaringer kaster lys over og utvider de sosiale sammenhenger som opplevelsene forekommer i. Metoden kalles for *autoethnografi* og har en del felles med aksjonsforskning, å forske på egen praksis.

I forskningen bygger Todd også på en teologisk (*sacred*) tanke om *stedfortredelse* (*place-sharing*) i kristent ungdomsarbeid, der møtet eller samtalen setter personen og relasjonen i sentrum. Slike møter (relasjoner) der menneske møter menneske uten skjulte motiver, har verdi i seg selv, og der Gud selv til stede. Der kan en place-sharer «være stedfortredere for den unge

Masteroppgaven kan leses her: <https://nkf.folkehogskole.no/skoleutvikling/masteroppgaver/>

et studium i praktisk teologi. Todd ønsket å forske på hvordan en folkehøgskolelærer opplever sitt første år. Han hadde først tenkt å intervju andre lærere, men oppdaget etter hvert en metode kalt *autoethnografi*, en måte å forske i egen praksis. Hans forskningsmateriale ble dagboknotatene fra det første året som folkehøgskolelærer.

Todd forteller at han i forberedelsene til arbeidet med masteroppgaven fant inspirasjon flere steder. Først nevner han Tom Tiller og boken *Læringskoden*. Deretter trekker han fram en artikkel skrevet av Morten Røsaas i rapporten fra studiet og prosjektet *Ungdom, kultur og tro*. Artikkelen heter *Kan en relasjon i folkehøgskolen være en tros-praksis?* Til slutt trekker Todd fram boka *Tro i praksis* av Johan Lövgren. Her fant han mange nyttige innfallsvinkler og begreper. Todd understreker også det store utbyttet han har hatt av å delta i prosjekter og kurs i regi av NKF.

Mission Possible. Todd og jeg er helt enige om hvilket kapittel i oppgaven vi skal snakke om. Kapitlet som Todd har kalt *Mission Possible*, handler om tilsynsvakter. Tittelen virker som et ordspill og gir assosiasjoner til Tom Cruise-filmene. Men *mission* betyr ikke bare *oppdrag*, ordet kan også referere til *misjon* og de mange mulighetene til å skape relasjoner som ligger det sosialpedagogiske arbeidet.

Kapitlet begynner med dette diktet:
tHe MaStEr kEy
(written by a rookie FHS worker)

13 KEYS AT SUNSET
IN STEEL AND 2 SOCKS
WAITING FOR THE master
TO 96 DIFFERENT LOCKS

«Dersom vi tror at Gud ble menneske, vil vi kanskje forstå mer om vi fokuserer på de hverdagslige møtene med andre mennesker i stedet for å se etter noe overjordlig og livsforandrende.»

A POCKET BUZZED 8 times
THE OTHER ONLY 3
REPORTING 7 stories
sharing 5 apples off the tree

screams in TWO below
a fire from ONE above
these THREE will not open
until there's flesh and love

new hands at sunrise
in sandals and muddy sockS
theRe Is no maStEr key
only valUable open lockS

Tilsyn. Diktet handler om det å ha tilsyn og beskriver en utvikling Todd gjennomgikk dette året på Sunnfjord. På sin første tilsynsvakt var han mest opptatt av ansvaret, alle nøklene, bygningene, dørene og rutinene. Han brukte tre timer på å gjennomføre låserunden første gangen. Etter hvert ble han mer opptatt av å være til stede sammen med elevene.

– Jeg sluttet å prestere og begynte å delta i livet til elevene. Han beskriver en reise fra det å låse dører til å oppleve at han selv ble åpnet. – Når jeg begynte å snakke med elevene og de fortalte meg sine historier, opplevde jeg selv å bli *unlocked*.

– I starten tok jeg på meg min tilsynsuniform med arbeidsstøvler og nøkkelknippe. På slutten av året gikk jeg rundt i sandaler sammen med elevene. Jeg får en tanke om en annen som gikk rundt i sandaler og nevner det for Todd. Jeg får et smil tilbake, men ingen kommentarer.

I oppgaven skriver Todd at han *came alive* under tilsynsvaktene. De ble sentrale for hans utvikling dette året. Det var gjen-

nom dem at han gikk fra å være volleyballlærer til å bli en folkehøgskoleansatt.

Guds nærvær. Oppgaven har en klar teologisk dimensjon. Todd bruker blant annet teologen Andrew Root og hans teorier om *place-sharing* når han skal forklare det som skjer i møte mellom elevene og han selv.

– Tro blir ofte beskrevet som et resultat av en kognitiv prosess, sier Todd. – Men for meg er tro noe vi tar imot. Dersom vi tror at Gud ble menneske, vil vi kanskje forstå mer om vi fokuserer på de hverdagslige møtene med andre mennesker i stedet for å se etter noe overjordlig og livsforandrende.

Hvert år er mitt første. Todd beskriver de to siste månedene av skoleåret som en voldsom vekstperiode for han selv og elevene. Han sluttet å skrive dagboknotater og forsøkte å få med seg så mye som mulig av det som skjedde på skolen.

– Vi begynte, både elevene og jeg, å forstå hva det betyr å utvikle oss sammen med andre. Omtrent samtidig som Todd sluttet å skrive, begynte elevene sin skriveaktivitet. Todd observerte hvordan elevene er spredd utover hele skoleområdet, dypt opptatt av å skrive i hverandres årbok. Han iaktar dette årvisse ritualet og blir veldig fascinert. Han reflekterer over hvordan elevene selv bruker tid på å sette ord på relasjonene de har utviklet.

I oppgaven skriver Todd at han hvert år tenker han skal gjøre et nytt forsøk på å bli en folkehøgskolelærer, men at han aldri tenker: Nå har jeg blitt det! Dette var også et råd han fikk av en kollega. «Bare lat som hvert år er ditt første», sa han. Det har Todd forsøkt hver høst siden.

– Men likevel, det første året var det beste! avslutter han med et stort smil. •

Artig å jobbe i lag

– Skolefellesskapet på Stavern folkehøgskole

En dag i mars møter jeg Ståle Gilberg, Ruth Silje Boklund og Jostein Tvedten fra Stavern folkehøgskole på Zoom. Vi fordeler oss på hjemmekontor, folkehøgskolen og i ventekarantene med barn. Vi skal snakke om skoleutvikling og mer presist om fjorårets selvevalueringssprosjekt: *skolefellesskapet*.

Av Marie Wiland,
rådgiver skoleutvikling

Rektor Jostein hadde ideen til et utviklingsprosjekt om fellesskapet, men det var Ruth Silje og Ståle som fikk arbeidet med å omsette ideen i praksis. Faktisk var både hennes ansettelse og hans nye rolle direkte knyttet til prosjektet.

Mistet noe på veien? I rapporten forteller Jostein om bakgrunnen for selvevalueringssprosjektet:

«Vi har de senere årene sett en dreining hos oss, og hos andre skoler, hvor vi kanskje i litt for stor grad har latt oss prege av det individualistiske fokuset i resten av samfunnet. Ikke som et bevisst valg, men mest som en konsekvens av noen markedsstrategier for å skaffe nok elever til skolen.»

Ståle satt også med en følelse av at noe var blitt annerledes på skolen. Han beskriver en arbeidsplass med høy trivsel gjennom mange år.

– Det var et godt lærermiljø å gå i, sier han, men for noen år siden skiftet det litt karakter. Mange i lærergruppa stiftet familie og fikk barn, og det er en kjent problemstilling at livet som folkehøgskolelærer til tider er lite kompatibelt med familieliv. Dette ble etter hvert en belastning som Ståle ikke syntes det var så lett å sette ord på.

Første plandag i etterarbeidsuka 2019 blir satt av til å snakke om hvordan lærerne egentlig har det på jobb.

– Det ble en hard følelsesmessig dag for mange, forteller Ståle. Han var kanskje den som tydeligst sa fra om hvordan han hadde det. Samme vår hadde linja hans fått få søkere, og det hadde han kjent seg veldig alene om. Men det kom også fram at folk trivdes på jobb. Det var ingen direkte misnøye med ledelse, elever eller kollegaer.

Mye alene. I selvevalueringssrapporten beskriver Jostein endringen slik:

«I samtale med pedagogisk personale

under fjorårets etterarbeidsuke, kom det fram at det å ha linjeansvar føltes litt som å drive 'sin egen bedrift i virksomheten'. Dette kan nok delvis skyldes at spesialiseringen på linjene hadde gått på bekostning av samarbeid, turer og prosjekter på tvers. Da blir man jobbende mye alene i hverdagen, og våre 3 'prosjekt-uker' er ikke nok for å demme opp for denne følelsen.»

Plandagen bekreftet behovet for å styrke skolefellesskapet, både blant de ansatte og elevene. Jostein tok to grep. Han ga den frittalende læreren Ståle, som uten linjeelever nå hadde tid, en ny rolle som pedagogisk leder. Deretter ansatte han Ruth Silje. Alle rede i ansettelsesintervjuet ble hun presentert for ideen om utviklingsprosjektet. Tanken var at også hennes stilling som internatleder ville bli tett knyttet til dette arbeidet.

Fra fag til fellesskap. Jostein er tydelig på den sentrale rollen Ståle og Ruth Silje har hatt i gjennomføringen av prosjektet. Ståle fikk en ledelsesoppgave, men tok med seg sitt lærerperspektiv inn i prosessen.

– Mye av dette var tiltak jeg aldri hadde tenkt på, sier Jostein. – Min rolle var mer å se de store linjene og sette prosessen i gang. Jeg hadde aldri fått til dette om det skulle vært et toppstyrt prosjekt. Involvering fra flere er helt sentralt.

Ståle kom fra jobben som musikk-lærer og hadde et sterkt fagfokus. Hvordan var det å skifte fokus på denne måten – fra musikkundervisning til fellesprosjekter?

Ståle forteller at han tok med seg sitt fagfokus inn i prosjektet. Han reflekterte over hvilke møtepunkter lærerne kan ha uten at det går på bekostning av deres linjefag. Han lette etter ting lærerne kunne gjøre sammen slik at de i større grad skulle oppleve å være et arbeidsfellesskap. Ett svar ble obligatorisk deltakelse på morgensamling, også for lærere. Ståle forteller at lærerne ikke opplevde dette

«Jobben med skolefellesskapet er ikke ferdig. Det er en kontinuerlig verdijobb hvor alle må være med.»

Jostein

som en merbelastning fordi morgensamling ble lagt til starten av første time.

Ståle fikk flere nye roller dette året. Han ble også aktivitetlærer.

– Elevene orket jo ingen ting i gymtimen! Det hadde jeg ikke sett som musikk-lærer, sier han. Det førte til ideen om obligatorisk frokost.

Ståle er opptatt av det gode samarbeidet med Ruth Silje. – Det var helt nydelig å få arbeide med Ruth Silje da hun begynte her i fjor høst.

Ruth Silje understreker fordelene med å komme til en ny jobb med et så tydelig oppdrag og fokus. Alt i starten ble det også klart at dette ikke var noe hun skulle gjøre alene. Når elever ikke møter til frokost, er det ikke hennes oppgave, men linjelærerne som skal sjekke opp elevene.

– På den måten er alle med på det sosialpedagogiske arbeidet med en gang, påpeker hun.

>>

«Kultur får du ikke endret før du har satt av nok tid til å etablere nye verdier.»

Ruth Silje

<< Obligatorisk frokost. – Hvilke reaksjoner har disse tiltakene skapt?

– Obligatoriske lørdagskvelder har gått helt fint, forteller Ståle. De er lagt til elevkvelder og det er i alles vinning at folk møter opp.

– Obligatorisk frokost er noe mer problematisk, framhever Ruth Silje. Hun må stadig gå i dialog med elever og forklare hvorfor skolen ønsker denne ordningen. Men likevel har fraværsprosenten nesten blitt halvert dette året, selv om det er flere obligatoriske møtepunkter.

Ruth Silje er også opptatt av at obligatorisk frokost er et bra sted å fange opp mer enn fravær.

– Det gir oss god oversikt over elevene våre og hvilke utfordringer de kan ha tidlig i året. Vi får en arena til hvor vi kan se hvordan elevene fungerer, forteller hun.

Populære fellesskapsdager. De nye tiltakene er blitt ordinære ordninger dette

skoleåret. Fellesskapsdagene, hvor hele skolen er samlet, har vært så populære at lærerne har ønsket seg flere dette året. Det ønsket ble på en måte oppfylt da Stavern måtte flytte vinterferien til påske, og den opprinnelige uka ble en slags felles aktivitetsuke.

– En artig ting med fellesskapsdagene er at jeg får være sammen med andre voksne og jeg får se kollegaene mine gjøre ting. Det er en boost! Det er artig å være mange på jobb i lag, sier Ståle.

Men han understreker at disse dagene må handle om fellesskap, det å være sammen. Om elevene kun blir delt opp i nye grupper og alle lærerne arbeider hver for seg, har det ikke samme synergieffekten.

Kulturendring. Gjengen fra Stavern forteller om mer fornøyde elever og ansatte. Hva var det viktigste dere gjorde for å få dette til? Ruth Silje trenger ikke å tenke seg om en gang:

– Vi satte av TID. Prossesarbeid må man ha tid til, tid til å tenke sammen, engasjere hverandre.

Ståle og Ruth Silje hadde litt friere stillinger dette året. Dette mener Ruth Silje var avgjørende for det gode resultatet. – Kultur får du ikke endret før du har satt av nok tid til å etablere nye verdier, sier hun videre.

– Fokus er også viktig, legger Jostein til. – Etter to år som ny rektor hadde jeg endelig mulighet til å løfte blikket. Det ble utgangspunktet for hans vektlegging på skolefellesskapet.

«Elevene orket jo ingen ting i gymtimen! Det hadde jeg ikke sett som musikk lærer.»

Ståle

skapet. Han forklarer at de gjennom året ofte refererte til og brukte begrepet *skolefellesskapet*. De arbeidet med å holde fokus.

«Miste linjetid». Jostein forteller at det har skjedd en grunnleggende endring i holdningen til *det å miste linjetid*. Han mener det skyldes de positive erfaringene lærerne hadde med fellesskapsopplegget i forrige skoleår.

Jeg lurer på om dette er en endring de har sett fra ett år til et annet. Ståle er ivrig og beskriver det nesten som en reformasjon fra slik stemningen var på plandagen i 2019.

Jostein beskriver denne utviklingen som en justering tilbake til der skolen var for noen år siden. «Den skolen jeg kom til var veldig fellesskapsorientert. Så skjedde det en endring som kanskje var litt markedsstyrt.»

Jeg spør om disse endringene har krevd mye ekstra timeressurser.

– Vi har litt ressurser til gode med så

mange ansatte, sier Jostein. – Men vi bruker ekstra årsverkstimer for å styrke for eksempel turer med at flere ansatte deltar. Morgensamling er jo alt lærerens første time.

Konklusjonen er at lærerne ikke er mer på jobb på grunn av disse endingene, men mer sammen når de er på jobb.

Medvirkning og elevinvolvering. I selvevalueringssrapporten til Stavern kommer det godt fram at både elever og personale har medvirket. Likevel er de ikke helt fornøyd på dette punktet. Fordi det var lærerne som skulle gjennomføre mange av endringstiltakene, ble deres medvirkning helt sentral. Den fungerte bra, men resten av personalet fikk ikke like mye eierskap til prosjektet.

– På fellesskapsdagene forsøker vi å involvere alle ansatte i den grad det lar seg gjøre, sier Ståle.

Det lå også i hans stilling å ha jevnlig møter kjøkkenpersonalet der målet var å finne måter å øke kvaliteten og nærheten i forholdet til elevene.

I år inkluderer disse møtene hele IKV-avdelingen. Formålet er at de ulike avdelingene skal vite om hverandres arbeid og kunne komme med innspill til hverandre.

– Om vi skulle gjort dette på nytt, ville vi

også hatt en mer bevisst strategi for å trekke inn elevene. Vi hadde en tydelig plan for prosjektet, men involverte ikke elevene nok underveis, sier Jostein.

Det viktigste. I Zoom-rommet begynner nå en samtale om hva som er det viktigste for elevene når året er omme. Ruth Silje trekker fram at det er hvordan eleven hadde det på skolen, i matsalen, på rommet, sammen med andre, som er det viktigste. Det betyr mer enn en linjetur med mye faglig påfyll. Hun oppsummerer med å si:

– Stavern skal ha god musikklinje, god vannsportlinje, og så videre, men være enda bedre folkehøgskole! De andre nikker bifallende. Dette har de tydeligvis snakket om før.

– Jobben med skolefellesskapet er ikke ferdig, avslutter Jostein. – Det er en kontinuerlig verdijobb hvor alle må være med. Vi vet hvor vi skal selv om vi tok noen avstikkere på.

Stavern er og forblir en kristen bredde-skole med et sterkt fellesskapsfokus. •

Odd Haddal, tidligere pedagogisk rådgiver, har bidratt i denne artikkelen.

Selvevaluering på Stavern folkehøgskole 2019-20:

Skolefellesskapet

«Skolefellesskapet handler om det aller viktigste vi driver med. Skolefellesskapet er på en måte grunnmuren til det dannelsingsoppdraget alle folkehøgskoler har fått.»

Bakgrunn:

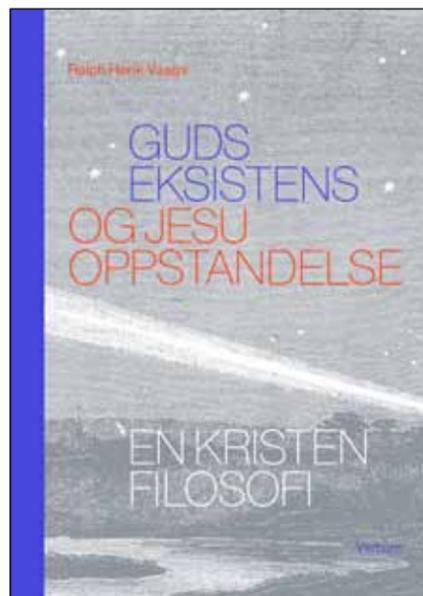
- I samfunn og skoler, utvikling mot individualisme på bekostning av fellesskap
- Ville skape et mer inkluderende fellesskap for elevene
- Oppdaget at ansatte følte seg litt alene på jobb
- Startet målrettet skoleprosjekt om skolefellesskapet

Noen tiltak:

- Satte av tidsressurser knyttet til konkrete stillinger
- Innførte fellesskapsdager med flere på jobb samtidig
- Morgensamling som del av 1. time
- Systematiske tiltak for å se elever som uteblir
- Måltidene som fellesskap
- Obligatorisk frokost og elevkvelder

Resultater:

- Færre elever sluttet
- Mindre fravær
- Mer fornøyde elever og ansatte
- Større bevissthet om skolefellesskapet

Guds eksistens og Jesu oppstandelse. En kristen filosofi

Ralph Henk Vaags
Verbum, 2020

Modig og frimodig bok om kristen filosofi

Anmeldt av Tom Arne Møllerbråten

Ralph Henk Vaags er filosof og jobber som førsteamanuensis ved Universitetet i Agder. Han er kristen, men har ikke alltid vært det. Hans vei fra ateisme til kristen gikk gjennom nettopp filosofien. Det kan nok overraske mange, for den dominerende retningen innenfor filosofien både i Norge og i utlandet er naturalistisk, ateistisk filosofi. Vaags mener at denne retningen ikke fortjener en slik dominans, og at «det er på høy tid at kristen filosofi får en renessanse her til lands». Denne boken er hans bidrag til denne renessansen og her lanseres et omfattende filosofisk program for kristen filosofi.

Temaer som Guds eksistens og oppstandelsen vil vi vanligvis finne behandlet i bøker innenfor sjangeren apologetikk. Men dette er

en filosofibok, ikke en apologetikkbok. Det er bare plass til Gud og oppstandelse dersom vanlige filosofiske kriterier for å holde fast på det innfris, hevder Vaags. Filosofien er kun forpliktet av sannheten, ikke til et spesielt livssyn. Men verken Guds eksistens eller Jesu oppstandelse trenger å forkastes i møte med sannheten.

«Det finnes ingen nøytral filosofi», fastslår Vaags og tar dermed avstand fra alle dem som mener at naturalistisk filosofi bør være utgangspunktet til en filosof. «Naturalistisk filosofi er [...] i konflikt med ethvert livssyn som hevder at tilværelsen består av noe mer enn bare naturen. Med andre ord: Den er i konflikt med de livssyn som de aller fleste på jorden har.» Og den er ikke i konflikt fordi den er mer vitenskapelig, men fordi den er reduksjonistisk. «Naturalistisk filosofi står med et metafysisk underskudd når den forutsetter at alt som eksisterer, er naturen – forstått materialistisk eller fysikalistisk. Naturalistens situasjon kan sammenlignes med et barn som ønsker å bygge en sebra, men som bare har hvite legoklosser tilgjengelig.»

Guds eksistens og Jesu oppstandelse er en fagbok i filosofi, men den forutsetter ikke mye kjennskap fra før. Den er nærmest skrevet som en innføring i filosofi der leseren blir tatt med steg for steg inn i filosofisk tenkemåte, logikk og begreper. Kapitlet «Hva er god filosofi?» redegjør for kravene til at filosofien skal holde mål. En omfattende kristen filosofi må tilfredsstillende kriteriene for god filosofi. Hvis troen på Gud eller troen på oppstandelse blir holdt unna som unntak for vanlige kriterier, vil hele filosofien falle sammen.

«Vi henviser ikke til guddommelig autoritet for å begrunne en omfattende kristen filosofi. Tvert om, erkjennelsesteoretisk sett blir de sentrale kristne trosoppfatningene betraktet som antakelser eller hypoteser på lik linje med andre trosoppfatninger. Dette er utgangspunktet. Det er hva som skjer i

etterkant, det vil si etter at hypotesen er satt opp, som er avgjørende for om hypotesen blir godtatt eller ikke. Prosjektet om en omfattende kristen filosofi er på denne måten en kontinuerlig filosofisk test.»

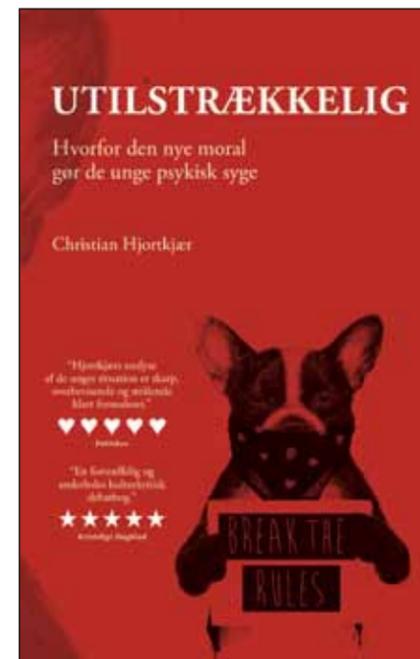
Hvor rasjonell er kristendommen? Er det rasjonelt å tro på Gud? Her vil naturalistiske filosofer protestere. Men også en del kristne vil holde rasjonaliteten utenfor kristentroen. Her er Vaags både modig og klar på at det blir meningsløst å holde rasjonalitet og kristen tro fra hverandre. Han leverer gode argumenter for dette.

Vaags står på skuldrene til store tenkere når han frimodig lanserer en renessanse for kristen filosofi. Han nevner selv noen: «Augustin, Anselm, Aquinas, Descartes, Pascal, Kierkegaard, Alvin Plantinga, Richard Swinburne og William Lane Craig». De tre siste fra vår tid.

Det er en pedagogisk godt formulert bok som utrustrer leseren underveis ved hjelp av gode forklaringer og bilder. Her lykkes Vaags godt, syns jeg. Likevel kan det kanskje innvendes at grundigheten går litt ut over framdriften, den kan være litt for omstendelig for noen lesere, men noe stort problem er det ikke.

Tenk om denne boken kunne blitt pensum i filosofi på universiteter og høyskoler ved siden av bøker med et naturalistisk utgangspunkt! Det er både modig og frimodig å komme med slike standpunkter: «Påstanden om at troen på Jesu oppstandelse er en blind tro, kan avvises. Med utgangspunkt i generelle betingelser for god filosofi og prinsipper for historisk forskning kan det etableres en begrunnelse for oppstandelsestroen. I kraft av denne begrunnelsen kan troen på Jesu oppstandelse inngå som en sentral del av en omfattende kristen filosofi.»

På våre folkehøgskoler undervises det både i filosofi og kristendom. Denne boken bør man kjenne til som lærer i slike fag. Herved anbefalt! •

Utilstrækkelig

Christian Hjortkjær
Forlaget Klim, Danmark, 2020

Godt begrunnet kulturkritikk

Anmeldt av Ruth Silje Boklund

Å møte nye elever hvert år er spennende, OG krevende. Vi skal hjelpe dem å finne sin plass på skolen, og hjelpe dem til å forstå seg selv - samfunnet vi lever i og hvilke verdier og tankesett som preger oss i dag. Dette er en del av både folkeopplysning og dannelse, i praksis. Da kan en liten bok, med presist og godt begrunnet kulturkritisk blikk, komme godt med!

Hjortkjær er en dansk forfatter og forsker, og skrev sin PhD ved Kierkegaards forskningssenter, en avhandling med tittelen *Utilstrækkelig enestående - en kierkegaardsk diagnose av diagnosesamfunnet*. Han har klart å sammenfatte deler av denne avhandlingen i en liten og hendig bok som setter ord på noe av det kanskje mange føler, både i

møte med seg selv og elever, følelsen av utilstrekkelighet.

Boken er skrevet både til ungdommen selv, til foreldre og lærere for å våge bli med på reisen – å undersøke de sosialpsykologiske mekanismene som gjør at mange av oss tenker og handler slik vi gjør. Det er noen sider som bærer preg av at det egentlig hører til i en hel avhandling, men boken som helhet gjør ikke det.

Hans samfunnsdiagnoser er basert på noen av Kierkegaards begreper om personlighetstyper, Estetiker og Etikeren. Den første er litt tungsindig, lidenskapelig, gjør det man har lyst til og er samtidig selvkritisk. Etikeren er til motsetning opptatt av å leve opp til noe, det man har plikt til å gjøre, og har høye krav til seg selv. Hjortkjær definerer dagens unge som estetiske etikere. Alle vi som har jobbet med ungdom en stund, tror jeg ser denne trenden. De er veldig plikt-opplyllende, flinke, med skyhøye krav til seg selv, ofte utmattet over alt de må prestere, samtidig som de skal være vågale, få med seg alt, tørre alt - være alt. Utilstrekkelige.

For 50 år siden var vår folkehøgskole veldig annerledes når det kom til hva som var lov og ikke. Det var mange ting som var forbudt, og normene ellers i samfunnet også var mye klarere. Det gjorde at du visste i større grad hva som var innenfor og utenfor. Det gjorde også at ungdomsopprør hadde en helt naturlig plass, der man gjorde opprør mot normer og påbud man fant for umoderne eller bare unødvendige. I dag har vi andre normer, som blir omtalt som et påbudssamfunn.

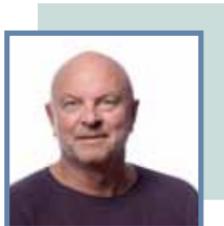
Hjortkjær vier et godt kapittel til å beskrive reklamekulturen og frihetstanken vår. Når vi har mulighet til alt, når vi bør realisere mest mulig, blir ikke frihet nødvendigvis frihet for Etikeren. Det blir en plikt. Og med alle reklamene rundt oss som for-

teller: Choose to shine, Be you, Release the Beast – dear to go double, Shine like a Star, Free your mind, Create the Future, Never look Back, Dream big – believe in yourself – så blir ikke friheten fri, det blir påbudsfølelser. Han sier det ganske så presist når han trekker linjene fra det protestantiske kall til å nyte sin plikt, til forbrukersamfunnets plikt til å nyte. Når man i dag blir fortalt man er helt fri, men samtidig opplever et så stort press, så blir uoverstemmelsen i disse følelsene vanskelig å forstå og leve i. Et av resultatene er en generasjon der angst, OCD og depresjon aldri har vært høyere.

For å hjelpe en pasient må man stille en god diagnose. Og Hjortkjær bruker både litt tid på å definere og sette i sammenheng sin diagnose: Den nye moralen. Da man før visste hva man gjorde opprør mot, ofte en påtvunget moral, bruker han Freudianske termer for å forklare dette i boken. I dag har vi ikke den påtvungne moral å gjøre et opprør mot, på samme måte. Vi har gått fra moral til Ideal. Det samme gjorde Jesus, da han kom og forkynte et nytt evangelium, men han var også en bærer av nåde. Og det mangler vi i dag. Hjortkjær beskriver den nye moralen som hele tiden kommer med små dytt – puff – få mer ut av livet, få mer ut av dagen, søvnen, treningsøkten, foreldrerollen, forholdet, du kan alltid bli bedre. Denne moralen – den nye moralen – trenger også et opprør, men dette blir et motsatt opprør. Det blir et opprør basert på bevisstgjøring, det å velge å ta et ansvar for hvem jeg lar påvirke meg, og det å stoppe opp.

Hjortkjær har skrevet denne lille, relativt letteste boken, om et stort tema – som jeg anbefaler alle å lese. •

Manus til morgensamling

I hvert nummer av **steg** vil en skole presentere en morgensamling. I dette nummer er det Nordhordland folkehøgskole og avtroppende rektor **Jan Inge Wiig Andersen** som gir oss sine tanker om morgensamlinger.

Morgensamlingene - skolens pulsslag

Når jeg tenker tilbake på de 36 årene jeg har jobbet i folkehøgskolen, er det mange gode minner som dukker opp. Jeg har utrolig mye å være takknemlig for som har hatt det privilegiet det er å få jobbe i verdens beste skoleslag.

En av de tingene jeg kommer til å savne, er morgensamlingene. Skolens pulsslag. Disse små, men regelmessige samlingene der elever og ansatte møtes hver morgen, seks dager i uken.

Jeg tror ikke jeg lyver når jeg sier at jeg har vært på minst 80% av disse i de årene jeg har vært ved skolen. Så det blir noen tusen til sammen.

Det å få starte hver morgen, sammen med elevflokkene, med å dele et ord fra Bibelen, synge en sang, og så gå gjennom dagens program, har betydd mye for meg. Og jeg vet at det har betydd mye for svært mange elever også. Når elevene kommer tilbake på reunion/elevstevner, er det faktisk mange som nevner disse morgensamlingene blant ting de savner mest etter at året er slutt. Dette faste pulsslaget. Noe de kanskje aldri får oppleve senere.

Da er det viktig at vi gjør disse samlingene så gode som de fortjener å være. At både rammene rundt samlingene og ikke minst innholdet er så bra og gjennomtenkt at elevene trives med å være der og kan sitte igjen med mange gode minner som kan få betydning langt utover skoleåret.

Som kristen folkehøgskole har vi et fantastisk budskap å komme med. «Et budskap for hele folket», som det står i juleevangeliet. Det er dette gode budskapet vi skal få være med å gi til disse flotte ungdommene som vi blir så glad i. Vi får være med å så ut Guds ord, mens vi vet at det er Gud som skaper vekst.

Og så vet vi at om vi kanskje til tider kan føle at det er så lite det vi kommer med, har Gud et løfte på vegne av sitt ord: «For Guds ord er levende og virkekraftig og skarpere enn noe tveegget sverd.» Det er ikke dårlig. Da er det verdt å så ut rikelig av det.

Det har blitt meg fortalt at det finnes edderkoppnett som etter fødsel fester noen tynne tråder på ungene sine. Ungene kan bevege seg vekk fra moren. Men dersom moren oppdager en fare, kan hun trekke ungene til

seg. Og dersom ungene blir redde, kan de røske i tråden, så tar moren dem til seg.

I Bibelen, i Hosea 11,4, står det noe som ligner veldig på den fortellingen: «Jeg (Gud) drog dem med milde bånd, ja, med kjærlighetens tømmer. Jeg stelte med dem liksom bonden. Jeg var lik en som løfter et spedbarn opp til kinnet, jeg bøyde meg ned og gav dem mat.»

Dette er en Gud som ser deg og meg og bryr seg om oss, og som ser oss.

Jeg vil takke alle dere jeg har truffet disse årene jeg har vært i skoleslaget. Det er utrolig mange flotte mennesker som jobber i folkehøgskolen. Ønsker alle folkehøgskoleansatte alt godt i jobben deres videre. Dere har en kjempeviktig jobb å gjøre, og et viktig oppdrag.

Og til slutt: Lykke til med å lage gode møtepunkter på morgensamlingene som er så viktig for så mange. Kanskje mye viktigere enn vi aner! •

«Det å få starte hver morgen, sammen med elevflokkene, med å dele et ord fra Bibelen, synge en sang, og så gå gjennom dagens program, har betydd mye for meg.»

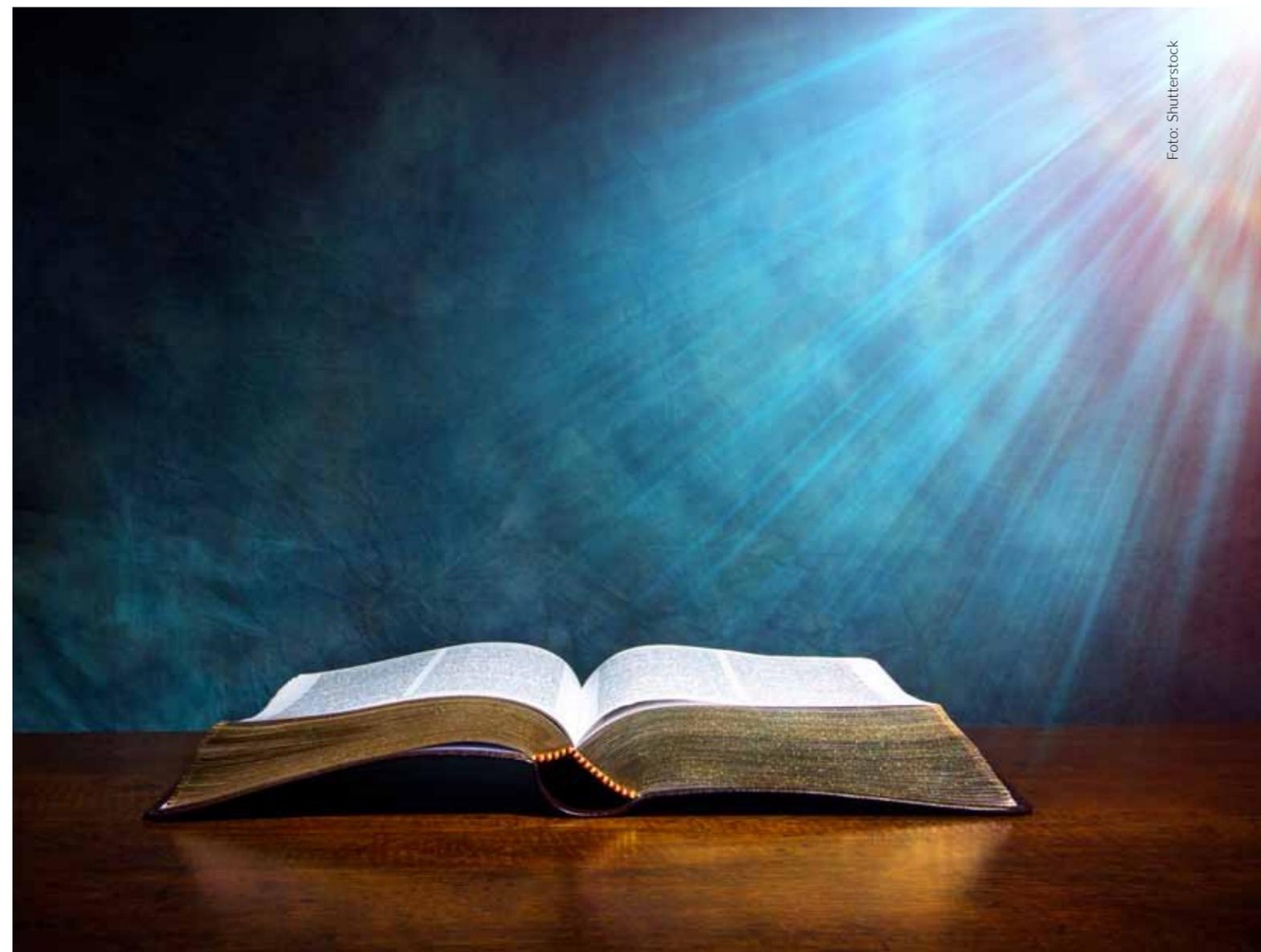

Foto: Shutterstock

«Å våge et folkehøgskoleår er en ny begynnelse. Den som venter på det, sier samtidig noe om sitt mot, om håp, å ville velge utvikling, velge seg et fokus på mennesket og opplevelser og fellesskap.»

Foto: Shutterstock

Hva venter vi på?

Noen venter allerede på at et nytt folkehøgskoleår skal ta til. Andre venter på #postpandemi. Hva vi venter på viser oss noe av hvem vi er.

Av Victoria Bø,
forfatter, kommunikasjons-
og markedsleder, Normisjon.

Nå er folkehøgskoleåret snart avsluttet. Men allerede har noen begynt å vente med forventning på at folkehøgskolen skal starte opp igjen. En begynte å pakke, i hvertfall i hodet, for flere måneder siden. Han flyttet inn i forventningen før snøklukkene sprengte seg vei opp av jord og snø. Jeg vet ikke hvordan skolen til denne snart-ferdig-med-videregående-har-kommet-inn-på-folkehøgskole unge karen ser ut. Jeg vet ikke hvem som underviser der eller hva som ligger i fagplanen neste år, hvem som blir hans venner og hva som blir opplevelsene som blir viktigst dette året. Men det vi venter på forteller oss noe om hvem vi er.

Hvem er vi? Mange venter på og lengter etter at livet skal ta til igjen postpandemi nå. Det sier noe om hvordan vi husker livet som var. Andre venter med frykt på en tilværelse som vender tilbake til en ny normal de ikke kjenner. Midt i dette forvirrende som utgjør et samfunn som ikke helt vet hvor det er på vei (framover mot noe velkjent og tilbake til

noe ukjent, ingenting blir kanskje slik det var?) midt i dette venter vi på nye begynnelse.

Å våge et folkehøgskoleår er en ny begynnelse. Den som venter på det, sier samtidig noe om sitt mot, om håp, å ville velge utvikling, velge seg et fokus på mennesket og opplevelser og fellesskap.

Gud gir. Vi har av og til mange håp for fremtiden. Men Gud gir også gaver vi ikke visste at vi ventet på.

Hva håpet de på, paret jeg kjenner som har vært gift i snart femti år og fant hverandre på folkehøgskolen? Var det noe helt annet de søkte da dette året tok til?

Han som bestemte seg for å gå barbeint hele året og greide det. Hvem ble han etter det?

Hun som fikk en romvenninne som ble hennes beste venninne gjennom førti år, var det en venninne hun ventet på?

De som fant livsveien sin gjennom utforskningen de gjorde av et yrke dette året, var det det de lette etter?

Han som møtte opp til morgenbønn hver uke og fant en fasthet i livet, hva var hans lengsel da han begynte på folkehøgskolen?

Hun som ble forfatter? Han som ble far?

Flytte til noe. Folkehøgskolen er en rød tråd som syr sammen en vev av fine unge mennesker fra ulike liv og ulike land og landsdeler. De venter på noe. De flytter med seg lengslene sine i sekker og bager og med en potteplante under armen og mobilen i lomma.

Noen flytter fra noe. Dop. Et vanskelig hjemmemiljø. Kjærlighetssorg. Som alle andre ting i livet er det to bevegelser mot folkehøgskolen. De som strømmer dit med forventning om å møte noe. Og de som reiser dit for å komme vekk fra noe. Og så er mange kanskje også en blanding av disse to.

Noen av dem som forlater folkehøgskolen i mai, bærer vi likevel med oss lenge. Enten fordi de holder kontakten med oss eller fordi de på en eller annen måte uroet noe i oss, de etterlot seg noe som ikke slipper, som gjør at vi, i hvertfall en stund, bærer dem med oss videre. Hva venter vi på å høre fra dem da?

Rapport. Jeg underviste på folkehøgskole i fem år. Jeg vet ikke hva jeg ventet på eller forventet da jeg startet opp som lærer der. Men jeg tok sjansen på å undervise i forfatterfaget et år. Og ett år til. Og enda ett. Jeg kom til folkehøgskolen med mitt strev. Elevene kom med sitt. Så møttes vi et år før livene våre gikk videre. Men en gang innimellom kommer vi forbi hverandre igjen.

Og fra en elev fikk jeg den fineste rapporten fra et liv. Vedkommende var en jeg hadde båret med meg et par år, jeg lurte på hvordan det gikk med det mennesket som hadde hatt det vanskelig. Hva ventet jeg på? Jeg hadde ikke formulert min lengsel for meg selv. Men en dag stod vedkommende der med en beskjed. «Du, jeg ville bare du skulle vite at jeg har det bra nå.»

Kanskje det er det vi venter mest på; at vi enten skal kunne si til et annet menneske; nå har jeg det bra. Eller lytte til en annens stemme som forteller fra sitt liv; det gikk fint, jeg fant veien videre, jeg har det bra. •

Folkehøgskolenes R-tall

R = smittsomhet x kontakthypighet x varighet på smittsom periode x antall mottakelige.

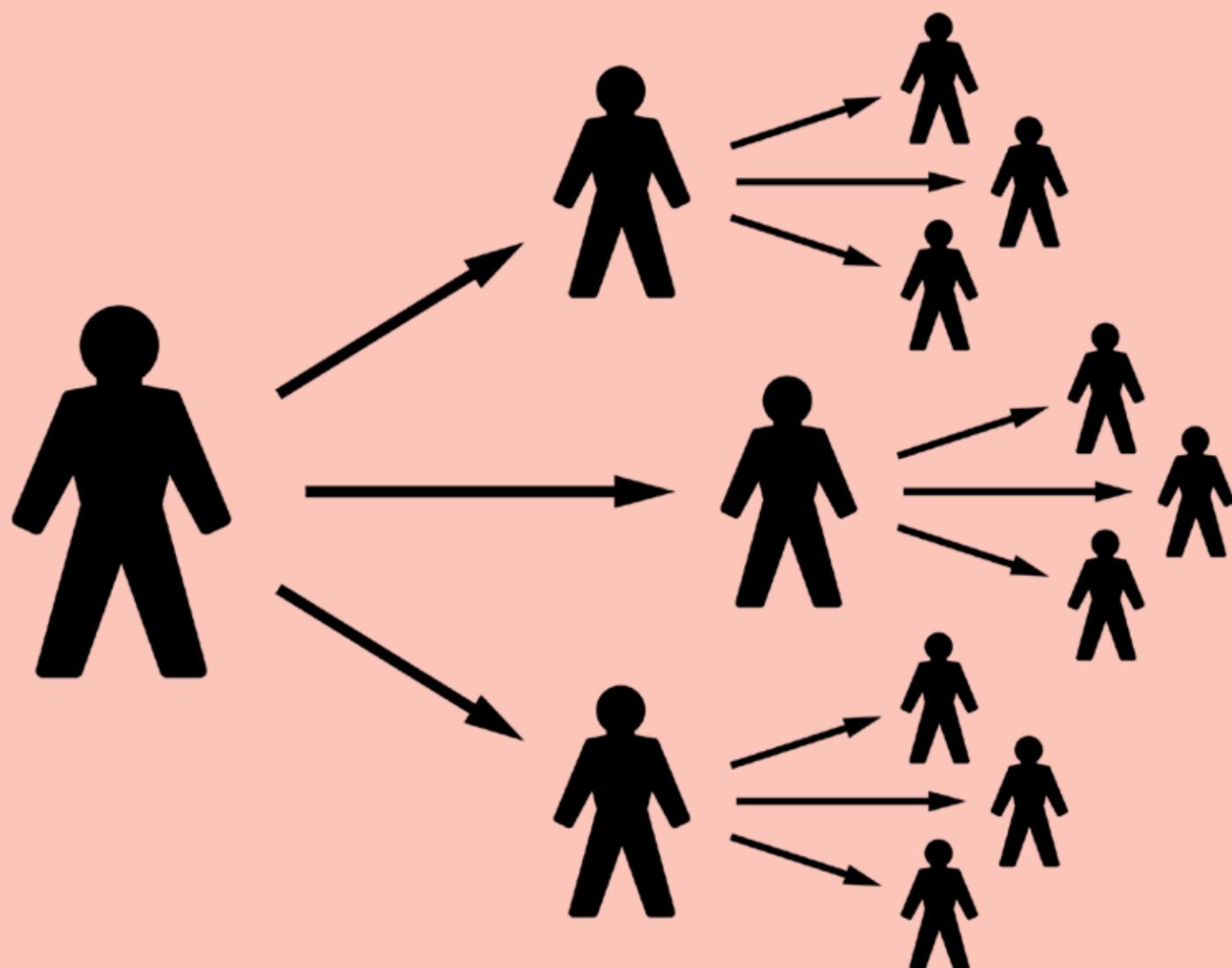

Foto: Shutterstock

Av Øystein Vegge,
inspektør på Sunnmøre folkehøgskole

VEGGE
mellom

«Tid. Nærhet. Relasjoner. Tre suksesskriterier for å kunne påvirke og skape endring.»

Du husker kanskje tv-programmet for et drøyt år siden, da forsker Gunhild Aalvik Nyborg var gjest i «Debatten» på NRK og skremte vettet og antibac'en av hele Norges befolkning. Hun skulle forklare smittespredning og trakk parallellen til Svartedauden og tyskernes invasjon under 2. verdenskrig. I programmet flashet hun en formel for begrepet «effektiv reproduksjonsrate» og forklarte at det mye omtalte R-tallet litt forenklet sagt består av fire faktorer: R = smittsomhet x kontakthypighet x varighet av smittsom periode x antall mottakelige.

Kontakthypighet. Formelen er ikke laget spesifikt for covid-19, men er en generell formel for smittespredning. Og som i alle regnestykker der multiplikasjon er involvert, er det nok at én av faktorene nærmer seg null for å holde totalsummen så lav som mulig. Derfor har smittevernløsningen rundt om i verden de siste månedene vært å redusere faktoren «kontakthypighet» mens vi venter på at vaksinene skal ta knekken på faktoren «antall mottakelige». En dag kommer vi dit.

Men la oss skru tida tilbake, nærmere bestemt 100-150 år. Da satt en rekke ildsjeler på nystartede kristne folkehøgskoler og tenkte akkurat motsatt. For dem var arbeidstittelen: «Hvordan skal vi nå ut til flest mulig på kortest mulig tid?»

Folkehøgskolehverdagen. Kikk på formelen en gang til: R = smittsomhet x kontakthypighet x varighet av smittsom periode x antall mottakelige. Kjenner du igjen noen av disse komponentene i din arbeidshverdag?

Det finnes i hvert fall mange yrkesgrupper som misunner deg akkurat den posisjonen du har, enten de yrkesgruppene jobber med tro, psykisk helse eller verdiformidling. Tid. Nærhet. Relasjoner. Tre suksesskriterier for å kunne påvirke og skape endring. Og best av alt: vi trenger ikke engang være like i et kollegium – eller skolene mellom – for å kunne utgjøre en forskjell.

Forskjellige. Sjøl har jeg hatt en kollega som var så karismatisk at han kunne få en hel folkehøgskole til å like tran. Og på en annen skole kunne jeg like nysgjerrig observere Svern Helge, en bunnsolid type som Odd Nordstoga helt sikkert hadde i bakhodet da han skrev teksten til sangen «Ein farfar i livet». De to nådde kanskje ikke de samme elevene på akkurat samme dag, men på gode dager traff de begge som krutt, på hver sin måte.

En folkehøgskole, hvis den treffer bra på hoppkanten, kan nå ganske så langt i formidlingen av et budskap, både det sagte og usagte, i møte med et stort fellesskap hver

eneste dag i ni lange måneder. I sum gir det folkehøgskolene et R-tall som vanskelig å måle, men som vi har erfaringer med kan utgjøre en forskjell. Noen ganger handler det om noe så dramatisk som liv og død, men heldigvis langt oftere handler det om å være et kraftig fyrlys som står der når viktige valg skal tas.

Bøtte med kjærlighet. Tom Tiller er en professor i pedagogikk som forsket på folkehøgskolen for sju-åtte år siden. Han brukte et ganske så uvitenskapelig begrep i sin oppsummering av arbeidet. I hans omtale av folkehøgskolene brukes den storslåtte tittelen «En gigantisk bøtte med kjærlighet».

For det er ikke bare styggedom som kan smitte. Et smil, en latter, noen oppmuntrende ord, et varmt blick og en nestekjærlig handling er alle faktorer som bidrar til å lage liv til en ellers livløs dag.

Lyset. Og akkurat i dag, akkurat som for ildsjelene på de første kristne folkehøgskolene for 100-150 år siden, gjelder de fire enkle ordene av dikteren Helge Torvund: «Lyset du treng finst». Det er et budskap som er verdt å spre videre til flest mulig på kortest mulig tid. Og best av alt: Det er et budskap det er vanskelig å vaksinere seg mot! •

Spiseskje- kjerringa

Foto: Shutterstock

Av Anne Gjerding,
internatleder på Molde folkehøgskole

Ætter ei lang tid med panndemi, har je bynt å savne at vi folkehøgskole-ansatte kænn møtes fysisk, og itte bære på nett. Sjøl om je har en tenndens tæl å angre meg ætterpå for at je kæn vara litt breial.

Nå skar jeg fortæljia dekk om Spiseskjekjerringa.

Spiseskjekjerringa, sier du, håkken i væln er dæ? Hu har vi ældri hørt om!

Å, du kjinner a nok, men du veit itte at det er hu som er Spiseskjekjerringa.

Hu er vel ei kjerring som ælle ændre. Mænn har a. Og onger.

Om mårån går a på arbe og om æftan går a hemmat og arber mer. Hu er gla ti å arbe og hu driv itte og pirkir så my i dæ hu har gjort, mæ teskje og pinnsett og lupe.

En gong var a på dæ dom kæller konferanse i hoppes mæ ændre kjerringer som arber mæ akkurat det såmmå som hu.

Dom hadde resst langt og hatt på seg litt finere klæer enn dom brukte heme.

Dom fækk god mat og fruktbitir i ælle pausen.

Og innimillom der sku dom høre på doktorgradstipendiater og forskere, og sitta og si å dom syns om dæ og dæ.

Ælle kjerringen var så fine og forsiktige.

Noen skjõnte itte spørsmåla og noen ville hæller prate om no æmma, som dom tenkte my på.

Noen hadde forberedt seg godt og la det fram mæ fine og kloke ord.

Noen hadde arbet mæ det såmmå i trædve år og syns itte det var no mer å lure på.

Men dom syns nå at det var inspirerenes og koslig å træffes læll.

Mange kjinte næn frå før og ælt var rolig og trygt.

Nå skulle dom bære ta en siste runde.

Akkurat da vart kjerringa diger som ei spiseskje!!

Plutselig kast'a ælt på bordet. Lidenskap og irritasjon og *helt* ændre teorier enn dæ dom egentlig dreiv og prate om. Hu snudde ælt på huggu og ville utfordre absolutt ælle behagelige systemer og gamle tanker nesten på en gong.

“Å nei og nei!!” tenkte kjerringa.

“At dætti skulle hende akkurat nå a gitt!”

Hu fækk lyst tæl å gjømme seg under projektorn. Men dæ er det bære Teskjekjerringa som kæn.

Nå vart det liv i kjerringen.

Noen ta de eldste satt bære å glippe mæ aua, men de fleste bynte på helt nye runder som varte langt utover natta.

Og dom ville tala væ Spiseskjekjerringa.

Dom ville diskutere ællt mulig og si at jommen var det bra at a var slik en *fargeklatt!*

Neste gong kjerringa skulle på konferanse sa a hadet åt mænn sin, slik ælle kjerringer gjør.

Hu låvå onga at dom sku få reise-gave, slik mange kjerringer gjør.

Og så tok a mæ seg kufferten sin og sætte seg på flyet.

“Nå æltså!” tenkte kjerringa. “Nå håper je, håper je, at je itte blir diger som ei spiseskje mens je er på Galemon Airport Hotel!”

Hu prate litt mæ folk a kjinte.

Drakk kaffe og åt fruktbitir i hær pause.

Her og der møtt'a folk som fortælte om no hu hadde sagt en gong og som dom hadde tenkt my på ætterpå, for det hadde vøri så sterkt og personlig og så viktig at noen torde å sea det.

Kjerringa gikk på foredrag og grupper og skreiv stikkord på digre flip-over-ark med hælbra tusjer.

Og når dom kom tæl oppsummeringa i plenum, skulle gruppa hennes legge fram sitt helt tæl slutt.

“Dætti går fint” tenkte kjerringa og kjede seg litt mens a hørte på dæ hu hadde hørt før. Ordstyrern var røddig og positiv.

Snart var det lønsj mæ glutenfrie allternativ.

Plutselig vart kjerringa diger som ei spiseskje. “Å nei, å nei, itte nå att!!” tenkte kjerringa. “At dætti sku hende akkurat her!”

Men hu måkå på spiseskje for spiseskje, rætt i frå levra. Den størst levra på Galemon.

Dæ som kom ut, var no helt ænna enn slik dom ændre tenkte og ordla seg.

Dom ændre klappe og lo.

Hu stod der diger og brei og ønskte at hu i hvert fall hadde hatt på seg grå hæll svarte klær som ændre vettuge menneskjer. Og itte øredobber tæl langt under arma. Og at a hadde prate sørlenning i stella for totning.

Det kom en vaktmester og kaste seg rundt hærsjen på a og noen klappe a jovvialt på aksla og takke pent.

Ætterpå flaug a i joggeskoa sine nerover langs ælva aleine, tæl a var svelt og mørbanke. Hu ringte åt mænn sin: “Je greier itte å hølle kjæft og det skjer det såmmå hær bidige gong,” sa a.

“Itte tenkj på det”, svara hæn. “Je trur det er verst for deg sjøl”.

“Je er i hvertfall glad for at du visste at du gifte deg mæ Spiseskjekjerringa,” sa kjerringa.

Slik går tida for kjerringa. Møter a non ætter vægen hæll i ei gruppe ta no slag, kænn a plutselig bli diger som ei spiseskje.

Nå veit dekk åkke Spiseskjekjerringa er.

Inni en liten væg og opp non tråpper bor a.

Itte har a hårtopp og itte gjømmer a seg for mænn sin hæll nabokatta, hæll non.

Av og tæll blir a diger som ei spiseskje tæll å mæ når a er *aleine*.

Da skriv hæll tenkjer a no som er så æltfor stort og rart og drammatisk og kompromisslaust at a må glise ta seg sjøl.

“At dætti skulle hende akkurat nå a gitt!” tenkjer kjerringa.

“Dæ var da ænda godt! Det sku tatt seg ut om noen hadde læst det! •

Historiene om Teskjekjerringa og Spiseskjekjerringa har det til felles at det ikke er så lett å si hvor stor plass et kvinnfolk skal ta.

I løpet av noen uker i vinter fikk folkehøgskoleelever til møter med hele to statsråder! Først Rønningen folkehøgskole med banner-aksjon for klima utenfor Stortinget, hvor de utfordret klima- og miljøminister Sveinung Rotevatn. Deretter møtte elever ved Bømlo folkehøgskule samferdselsminister Knut Arild Hareide med krav til bedre og rimeligere togtilbud i Norge. Dette er allmenndanning og folkeopplysning på et høyt nivå! Under kan du lese om begge møtene.

Rønningen Folkehøgskole

Miljørådet utfordret klima- og miljøvernministeren

I vinter inviterte Miljørådet på Rønningen Folkehøgskole, i samarbeid med KFUK-KFUM Global, andre folkehøgskoler og enheter i KFUK-KFUM Norge til å lage bannere til en banneraksjon utenfor Stortinget. Hensikten var å sette et større fokus på klimautfordringene vi står overfor, og å utfordre politikerne våre til handling.

Tekst og foto: Rønningen Folkehøgskole

Bannere ble lagt ut foran Stortinget, og Klima- og Miljøvernminister Sveinung Rotevatn (V) var invitert til å møte elever og engasjerte ungdommer i KFUK-KFUM Globals Klimautvalg til aksjonen utenfor Stortinget.

Her ble han møtt med folkehøgskoleelevenes utfordringer uttrykt gjennom de ulike bannerne de hadde laget på forhånd. Budskapet var å jobbe for å nå de klimamålene som er satt for å unngå global oppvarming som vil ødelegge for dagens unge og fremtidige generasjoner.

Dette ble framført gjennom en helt spesiell oppgave der Klima- og Miljøvernministeren selv ble utfordret på måloppnåelse – helt fysisk foran Stortinget. Og litt hjelp måtte han få av elevene.

Se videoen og bedøm selv hvorvidt han klarer å svare på utfordringene! •

<https://ronningen.fhs.no/blogger/roenningen-folkehoegskole/miljoeraadet-utfordret-klima-og-miljoevernministeren>

Foto: Jakob Solevaag

Rønningen folkehøgskole møtte statsråd Sveinung Rotevatn foran Stortinget.

Bømlo folkehøgskule

Konstruktivt møte med samferdselsministeren

Da Miljø & Bærekraft-linja på Bømlo folkehøgskule skulle planlegge studieturen sin med tog i Norge, opplevde de det både dyrt og tungvint. Å fly er både enklere og billigere. Det ville de gjøre noe med – og tok kontakt med samferdselsministeren.

Tekst: Marit Asheim

Egentlig skulle vi vært på Interrail i Europa i vår, men på grunn av korona ble det en innenlandsreise i stedet. Da vi startet planleggingen oppdaget vi hvor vanskelig og lite tilrettelagt det er for folk å velge miljøvennlige togreiser fremfor å fly i Norge, forteller Maria Prytz Fremnes.

Sammen med resten av elevene på Bømlo folkehøgskule har de erfart det samme når de skal reise hjem på ferier. Økonomisk lønner det seg sjelden å ta toget.

– Vi satte oss derfor et mål om å bruke linjeturen vår til å påvirke, slik at det kan bli billigere, enklere og mer tidseffektivt for alle, spesielt unge, å reise med tog fremover. Derfor tok vi kontakt med Knut Arild Hareide, med suksess, fortsetter hun.

Opprop for satsning på jernbanen

Klassen gikk grundig til verks, og før de kontaktet samferdselsministeren, gjennomførte de en undersøkelse på skolen. Der oppga nesten 70 prosent at de valgte fly ved hjemreiser fra skolen. Først og fremst fordi det er det enkleste, raskeste og billigste alternativet.

– I dag må man strekke seg langt for å velge tog fremfor fly, og dette gjør det vanskelig for folk å reise miljøvennlig. Togbillettene er generelt veldig dyre, og overhodet ikke

konkurransedyktige med flybillettene i landet. Prisene er veldig ustabile, fordi det nærmest er som et lotteri hvem som får de billige billettene. I tillegg er det vanskelig for folk å vite hva som lønner seg å kjøpe, sier Maria.

Sammen lagde klassen et opprop for mer satsing på jernbanen i Norge. På kort tid har de samlet nærmere 1200 underskrifter.

Godt møte på Skype

Samferdselsminister Knut Arild Hareide satte pris på henvendelsen fra folkehøgskoleelevene, og de fikk avtalt et møtepunkt. Koronarestriksjoner gjorde at avtalen med klassen ble på Skype.

– Vi satte veldig stor pris på at Hareide ønsket å møte oss. Han er som politikere flest og liker å snakke, så vi måtte bryte inn et par ganger i starten for å kunne stille de spørsmålene vi ønsket. Alt i alt ble det et konstruktivt og hyggelig møte, forteller Maria.

Det viktigste for klassen å luften var ønsket om at regjeringen skal prioritere mer penger til jernbane i Norge. De opplevde enighet med ministeren om at det er et viktig område, men syntes kanskje han fokuserte vel mye på el-biler.

– Hareide mener jernbanen skal supplere veien, mens vi tenker motsatt, med bakgrunn i at det finnes en rekke andre miljøutfordringer knyttet til bilvei i tillegg til klimagassutslippene.

Elevene presenterte forslaget sitt om en nasjonal Interrail-billett som vil kunne gjøre det enklere å reise med tog i Norge. På den måten mener de en miljøvennlig reise blir både billigere og mer tilgjengelig for alle.

– Vi følte oss veldig hørt når vi kom med forslaget om en nasjonal Interrail-billett. Dette hadde han ikke tenkt på før, men skulle ta det

Bømlo folkehøgskule hadde skypemøte med statsråd Knut Arild Hareide.

med seg videre og jobbe for det fremover. Vi ble dessuten positivt overrasket da Hareide fortalte at han selv har benyttet seg av tog når han reiser innenlands i Norge, sier Maria.

Bredt fokus på bærekraft

Det er ikke bare jernbane og miljøvennlige reiser bærekraftslinja engasjerer seg i. Gjennom skoleåret har de hatt et variert fokus på bærekraft. De har laget egne hudpleieprodukter, duftlys, håndsåper, bivoksark, vaskemiddel og saft. Dessuten har de vært med på å klippe en sau, karde ull, spinne garn – og strikket eget sitteunderlag av dette. I nærområdet har de plukket søppel og besøkt en vindmøllepark, i tillegg til å prøve ut dumpster diving.

– For oss har det også vært viktig å bevisstgjøre de andre elevene på skolen om bærekraft og vi har derfor arrangert alt fra strømsparingskonkurranse, klesbyttekveld og vegansk uke. Vi har også lært mye om ulike emner som sirkulærøkonomi, klesindustrien, forbruksmønstre, fornybar energi, plast i havet og matproduksjon, gjennom foredrag av besøkende og hverandre, forteller Maria.

– Først av alt har vi lært at det nødvendigvis ikke er så vanskelig å gjøre ting selv! Vi har for eksempel lappet sykkeldekk, reparert klær og laget en rekke forbruksvarer på egenhånd. Vi har vært innom mange viktige temaer innenfor bærekraft, og lært hvordan vi kan nå ut for å være med å påvirke i en mer bærekraftig retning. •

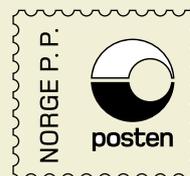

ISSN 2535-3284

Returadresse:

IKF

P.b. 9140 Grønland
0133 Oslo

Illustrasjon: Karoline Holhjem Soldal

Du trenger ikke være ansatt i folkehøgskolen eller være medlem av NKF for å abonnere på steg. Abonnement tegnes hos Hilde på NKF-kontoret: hilde@ikf.no. Kr 200 for ett år.

TEMA FOR NESTE NUMMER: Vårt sosialpedagogiske arbeid